

Wiktorija Taras

Instytut Etnologii Narodowej Akademii Nauk Ukrainy

Ethnology Institute, National Academy of Sciences of Ukraine

Zespół pałacowo-parkowy we wsi Łowczyce (rejon żydaczowski w obwodzie lwowskim, Ukraina)

The Palace and Park Complex in Łowczyce (Żydaczowski District in the Lviv Province, Ukraine)

Abstrakt

Artykuł jest poświęcony studium historii i architektury zespołu pałacowo-parkowego zlokalizowanego we wsi Łowczyce, położonej w rejonie żydaczowskim obwodu lwowskiego. Ze względu na brak prac naukowych i popularnonaukowych, poświęconych architekturze Ukrainy i Polski oraz zbiorów informacji o tym zespole pałacowo-parkowym, zdecydowano się na przeprowadzenie badań biografii dawnych właścicieli wsi Łowczyce. Pozwoliło to ustalić zleceniodawcę budowy pałacu w neoromantycznym stylu i prawdopodobny czas realizacji projektu. Badania archiwalne wykazały, że autorem projektu zespołu pałacowo-parkowego we wsi Łowczyce jest architekt Jan Doliński (ukr. Iwan Dołyński). Podczas prowadzenia badań analizie zostały także poddane rozwiązania architektoniczno-planistyczne i funkcjonalne budynku pałacowego, układ krajobrazowo-planistyczny parku oraz jego flora.

Słowa kluczowe: zespół pałacowo-parkowy, Łowczyce, Karol Łos, Jan Gromnicki, Zofia Gołuchowska, Henryk Starzeński, architekt Jan Doliński (Iwan Dołyński), restauracja ogrodów zabytkowych

Abstract

This article is devoted to the study of the history and architecture of the palace and park complex located in the village of Łowczyce, in the Żydaczowski district in the Lviv province. Due to the lack of scientific and popular science works on Ukrainian and Polish architecture, as well as information collections concerning this palace and park complex, it was decided to carry out research into the biographies of the former owners of the village of Łowczyce. Such study made it possible to determine the commissioning party of the palace construction in neo-romantic style and the probable time of the project realisation. Archival research has shown that the author of the project of the palace and park complex in Łowczyce is the architect Jan Doliński (Ukr. Iwan Dołyński). During the research, the architectural-planning and functional solutions of the palace building, the landscape-planning layout of the park and its flora were also analysed.

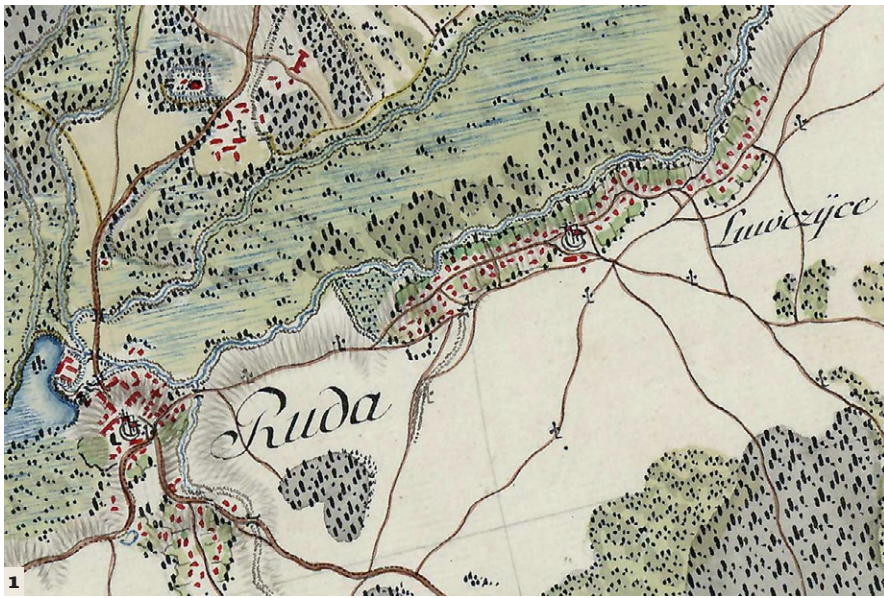
Keywords: palace and park complex, Łowczyce, Karol Łos, Jan Gromnicki, Zofia Gołuchowska, Henryk Starzeński, architect Jan Doliński (Iwan Dołyński), restoration of historical gardens

Zespół pałacowo-parkowy

Od poł. XVIII wieku, po ustąpieniu groźby najazdów tatarskich, w województwie ruskim zaczęły się pojawiać zespoły pałacowo-parkowe, które miały zaspokoić potrzeby mieszkalne, rekreacyjne i reprezentacyjne szlachty. Większość pałaców, które przetrwały do dziś, pochodzi z XIX wieku. Jednym z takich założeń jest zespół pałacowo-parkowy we wsi Łowczyce (rejon żydaczowski, obwód lwowski). Choć obiekt obejmuje teren o wielkości 2 ha, zabytek ten wciąż pozostaje niezbadany. Kwestie autorstwa projektu, roku powstania oraz zleceniodawcy budowy pozostają nieustalone w literaturze

The palace and park complex

From the mid-18th century, after the threat of Tartar invasions had subsided, palace and park complexes began to appear in the Ruthenian Voivodeship, which were to satisfy the residential, recreational and representative needs of the nobility. Most of the palaces that have survived until now date back to the 19th century. One of such formations is the palace and park complex in Łowczyce (Żydaczowski district, Lviv province). Although the site covers an area of 2 ha, it is still unexplored. The issues of the authorship of the project, the year of construction and the commissioning party of the construction remain

fachowej. Powodem takiego stanu rzeczy jest brak źródeł historycznych i złożoność przeprowadzania badań terenowych ze względu na przekształcenie obiektu w czasach sowieckich na placówkę edukacyjną dla dzieci głuchoniemych, a później na internat. Zmiana podstawowych funkcji doprowadziła do licznych przebudów budynków pałacowych, utraty wnętrza i elementów dekoracji pałacu, jak i budynków o przeznaczeniu gospodarczym. Dopiero w 1984 roku zwrócono uwagę na omawiany zespół pałacowy, a następnie, decyzją Komitetu Wykonawczego Lwowskiej Obwodowej Rady Deputowanych Ludowych z dnia 9 października 1984 r. oraz decyzją tego samego komitetu z dnia 13 grudnia 1991 r., zespół pałacowo-parkowy we wsi Łowczyce został wpisany do rejestru zabytków o znaczeniu lokalnym – numer ochronny 2267/1-m (pałac) i 2267/2-m (park). Obiekt nadal jednak tracił autentyczny wygląd i niszczał. Trwające naprawy przynosiły więcej szkody niż pożytku. Ze względu na brak funduszy nie przeprowadzono profesjonalnej renowacji pałacu. Natomiast brak odpowiedniej opieki nad parkiem doprowadził do zniszczenia ukształtowania jego terenu i obiektów małej architektury, a także utracenia wielu egzotycznych roślin. Badania zespołu pałacowo-parkowego we wsi Łowczyce są więc istotne dla zachowania dziedzictwa historycznego i kulturowego regionu.

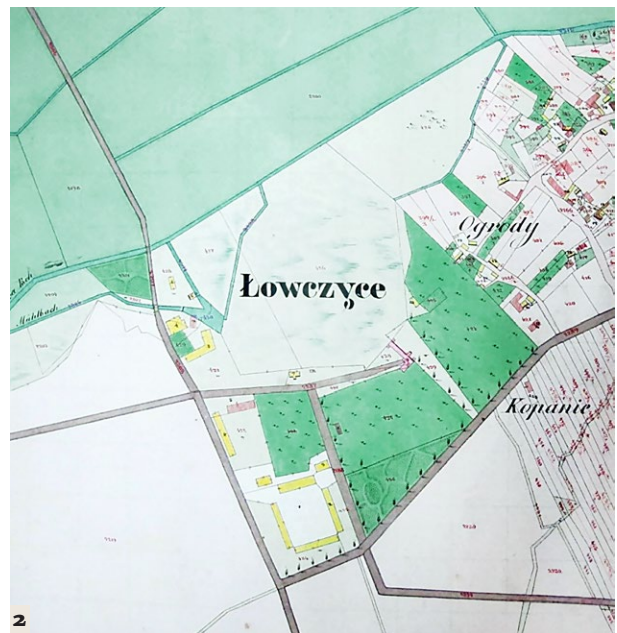
Pałac we wsi Łowczyce należy do tych rzadkich obiektów, o których zachowało się bardzo niewiele informacji. W „Słowniku geograficznym Królestwa Polskiego”¹ pod hasłem Łowczyce nie ma informacji

unknown in specialist literature. The reason for this situation is the lack of historical sources and the complexity of carrying out field research due to the transformation of the object in Soviet times into an educational institution for deaf children, and later into a boarding school. The change of basic functions led to numerous reconstructions of the palace buildings, the loss of interiors and decorative elements of the palace, as well as of buildings used for farming purposes. It was only in 1984 that attention was drawn to the palace complex, and then by the decision of the Executive Committee of the Lviv Regional Council of People’s Deputies of 9 October 1984 and by the decision of the same Committee of 13 December 1991 the palace and park complex in Łowczyce was entered in the register of historical monuments of local significance – under number 2267/1-m (palace) and 2267/2-m (park). Despite this record, the palace complex continued to lose its authentic appearance and to deteriorate. Ongoing repairs did more harm than good. Due to the lack of funds, no professional renovation of the object was carried out. The lack of proper care for the park has led to the destruction of its landscaping and small architecture objects, as well as the loss of many exotic plants. The research of the palace and park complex in Łowczyce is important for the preservation of the historical and cultural heritage of the region.

The palace in Łowczyce is one of those rare objects about which very little information has been preserved. In the “Geographical Dictionary of the Kingdom of Poland”¹ under the entry Łowczyce there is no information about the palace, but about the Lany forest, which also extends at the site of the palace complex. The regional and cultural expert M. Orłowycz² also does not mention the palace in Łowczyce in his guide. Graphic indications can be found on topographic and cadastral maps from 1779-1783 (estate)³ – Fig. 1, from the 1850s (palace complex)⁴ – Fig. 2 and from the years 1861-1864⁵ – Fig. 3. The National Digital Archive website⁶ shows photographs of the north elevation of the palace, which were taken in 1936. Later short research

o pałacu, lecz o lesie Lany, który rozciąga się także w miejscu lokalizacji zespołu pałacowego. Krajoznawca M. Orłowicz² również nie wspomina w swoim przewodniku o pałacu w Łowczycach. Oznaczenia graficzne znajdujemy na mapach topograficznych i katastralnych z lat 1779-1783 (majątek)³ – il. 1, z lat 50. XIX wieku (zespół pałacowy)⁴ – il. 2 i z lat 1861-1864⁵ – il. 3. Na stronie internetowej Narodowego Archiwum Cyfrowego⁶ znajdują się zdjęcia północnej elewacji pałacu, które zostały wykonane w 1936 roku. Późniejsze krótkie badania dotyczące dziejów wsi Łowczyce, właścicieli pałacu oraz opis głównego budynku były przedmiotem działań polskiego historyka R. Aftanazego⁷ i zostały przedstawione w *Dziejach rezydencji na dawnych Kresach Rzeczypospolitej*, a także w pracy G. Rąkowskiego⁸. Archiwum Departamentu Ochrony Dziedzictwa Kulturowego Lwowskiej Obwodowej Administracji Państwowej pod numerem rejestrowym 2267-M prezentuje krótki opis budynku i plany pięter pałacu. Biblioteka internatu w Łowczycach zawiera dokument z projektem rekonstrukcji parku (plan ogólny ze wskazaniem dostępnych i zaprojektowanych nasadzeń zieleni, budynków, ścieżek) oraz dendroplan ze szczegółowym objaśnieniem dotyczącym drzew, krzewów i klombów, które wykonał Ogród Botaniczny Uniwersytetu Lwowskiego I. Franko we Lwowie. W 2008 roku organizacja pozarządowa EKO-Środowisko wydała biuletyn „Zachowaj i pomnóż” z informacjami o parku otaczającym pałac i planowanym przebiegu jego odbudowy.

Cenne informacje o zespole pałacowym autorka niniejszej pracy otrzymała w 2010 roku od Aleksandry Czerpity (1925-2013), córki Romana Kulynycha, pochodzącej z rodziny Iwana Franki, która była nauczycielką biologii i języka francuskiego, a później logopedą w internacie dla dzieci niesłyszących w Łowczycach – w 1945 roku mieszkała nawet w internacie na terenie kompleksu pałacowego.

concerning the history of Łowczyce, the owners of the palace, and the description of the main building were the subject of the work of the Polish historian R. Aftanazy⁷ and were presented in *Dzieje rezydencji na dawnych Kresach Rzeczypospolitej* [The History of Residences in the Old Borderlands of the Republic of Poland], as well as in the work by G. Rąkowski.⁸ The archive of the Department for Cultural Heritage Protection of the Lviv Regional State Administration under registration number 2267-M presents a short description of the building and floor plans of the palace. The library of the boarding school in Łowczyce contains a document with a project of the park reconstruction (general plan with indication of available and designed greenery planting, buildings, paths) and a dendroplan with detailed explanation of trees, bushes and flowerbeds, which was made by the Botanical Garden of the I. Franko University in Lviv. In 2008, the non-governmental organisation EKO-Środowisko published a bulletin “Zachowaj i pomnóż” with information about the park surrounding the palace and the planned course of its restoration.

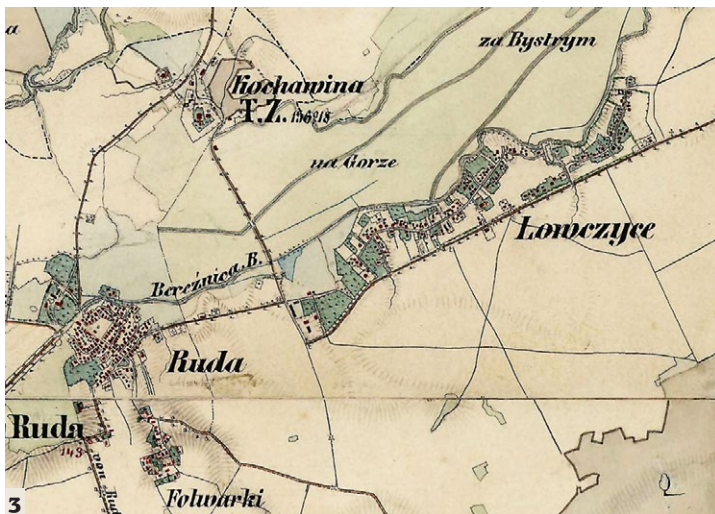
The author received valuable information about the palace complex in 2010 from Aleksandra Czerpita (1925-2013), Roman Kulynych's daughter, who came from Iwan Franko's family. She was a biology and French teacher, and later a speech therapist at the boarding school for deaf children in Łowczyce – in 1945 she even lived at the boarding school in the palace complex. In her autobiographical novels *Galicia* –

1. Mapa topograficzna wsi Łowczyce. Kriegsarchiv des Österreichischen Staatsarchivs in Wien. Galizien und Bukowina. Josephinische Landesaufnahme, 1779-1783

1. A topographic map of Łowczyce. Kriegsarchiv des Österreichischen Staatsarchivs in Wien. Galizien und Bukowina. Josephinische Landesaufnahme, 1779-1783

2. Mapa katastralna wsi Łowczyce. Centralne Państwowe Archiwum Historyczne Ukrainy we Lwowie, 1850

2. A cadastral map of Łowczyce. Central State Historical Archives of Ukraine in Lviv, 1850

W powieściach autobiograficznych *Galicja – Terra Incognita* i *Powieść nauczyciela*, pisanych pod pseudonimem Oleksa Czynyłuk⁹, relacjonowała ona niektóre wydarzenia związane z pałacem, opisywała teren i stan zabudowań pałacowych po II wojnie światowej.

Wieś Łowczyce znajduje się 12 km na południowy zachód od miasta Żydaczowa. Była wzmiankowana po raz pierwszy w 1441 roku jako Łowczyczy¹⁰, w 1578 r. jako Łowczice¹¹, a w latach 1775-1788 jako Łowczyce (tak podają metryki józefińskie z lat 1785-1788 i metryki franciszkańskie z lat 1819-1820)¹². Według źródeł pisanych nazwa wsi brzmiała pierwotnie „Łowczyzy”, a dopiero później, pod wpływem języka polskiego, wieś ta zaczęła się nazywać Łowczyce (ukr. Лівчиці), w języku polskim – Łowczyce. Nie wiadomo dokładnie, od jakiej nazwy czy też od jakiego eponimu pochodzi nazwa wsi. Jedna z wersji głosi, że nazwa ta mogła zostać utworzona od słowa „łowczy”. Początkowe znaczenie brzmiałoby zatem: łowczyzy (ukr. ловчичи) – „rodzina (lub poddani) myśliwego”. Stąd też semantyczne znaczenie „osada zamieszkała przez myśliwych”. Nazwa mogła również pochodzić od imienia Łowka. W takim przypadku zmienia się początkowe znaczenie: łowczyzy (ukr. ловчичи) – „rodzina (lub poddani) Łowka”. Stąd też semantyczne znaczenie „osada zamieszkała przez poddanych lub członków rodziny Łowka”¹³. Rzeczywiście, ludność zamieszkująca w tej miejscowości często zajmowała się polowaniem na zwierzęta z pobliskich lasów.

Zespół pałacowo-parkowy w Łowczycach założono na zachodnich obrzeżach wsi, na skrzyżowaniu dróg prowadzących z Żydaczowa przez wsie:

Terra Incognita and *Powieść nauczyciela* [Teacher's Story], written under the pseudonym Oleksa Czynyłuk⁹, she recounted some of the events connected with the palace, described the area and the condition of the palace buildings after World War II.

The village of Łowczyce is situated 12 km southwest of the town of Żydaczów. It was first mentioned in 1441 as Łowczyczy¹⁰, in 1578 as Łowczice¹¹, and in 1775-1788 as Łowczyce (according to Josephine records from 1785-1788 and Franciscan records from 1819-1820).¹² According to written sources, the name of this village was originally “Łowczyzy” and only later, under the influence of Polish language, the village started to be called Łowczyce (Ukr. Лівчиці), in Polish – Łowczyce. It is not known exactly from which name or eponym the name of the village comes. One version says that the name may have been formed from the word “łowczy” which means hunter. The initial meaning would therefore be: łowczyzy (Ukr. ловчичи) – “family (or subjects) of the hunter”. Hence the semantic meaning of a “settlement inhabited by hunters”. The name may also have come from the name Łowek. If this is the case, the initial meaning changes: łowczyzy (Ukr. ловчичи) – “family (or subjects) of Łowek”. Hence the semantic meaning of a “settlement inhabited by the subjects or members of the Łowek family”.¹³ Indeed, the people living in this village were often engaged in hunting animals from nearby forests.

The palace and park complex in Łowczyce was founded on the western outskirts of the village, at the crossing of roads leading from Żydaczów through the villages of Hnizdyczów, Ruda, Łowczyce, Żurawno, and from Daszawa through Hańkowce-Ruda, Łowczyce, Zabołotów and Żurawków.

3. Mapa topograficzna wsi Łowczyce. Kriegsarchiv des Österreichischen Staatsarchivs in Wien. Galizien und Bukowina. Franziszeische Landesaufnahme, 1861-1864

3. A topographic map of Łowczyce. Kriegsarchiv des Österreichischen Staatsarchivs in Wien. Galizien und Bukowina. Franziszeische Landesaufnahme, 1861-1864

4. Fragment tekstu dotyczącego „Zgłoszonej zbiórki na rzecz powodzian w Galicji”, w którym Karol Łoś wymieniony został jako właściciel majątku w Łowczycach. „Gazeta Lwowska”, 2 sierpnia 1845

4. Extract from a text concerning the “Reported collection for flood victims in Galicia”, in which Karol Łoś was mentioned as the owner of the estate in Łowczyce. “Gazeta Lwowska”, 2 August 1845

5. Fragment „Listy szlachty galicyjskiej” na rok 1853

5. Fragment of the “List of the Galician Nobility” in 1853

4

b) W urzędzie obwodowym Stryjskim:

Hr. Łoś Karol, właściciel Łowczyce	10	—
Farnowski, dzierżawca Kijowiec	5	—
Werhanowski, proboszcz ob. gr. kat.	1	—
Pietrusiewicz Jan, mandataryjusz	2	—
Dośninijum Uhersko, ze składki	2	—
Gminy Swaryczów i Fuzylów	1	49.

c) W urzędzie obwodowym Jasielskim:

Ejsowiecki, właściciel Niegłowic	25	—
Kotarski, właściciel Glinnika polskiego	10	—

Hnizdyczów, Ruda, Łowczyce, Żurawno, a także z Daszawy przez Hańkowce-Rudę, Łowczyce, Zabotów i Żurawków.

W związku z tym, że informacje o dacie budowy zespołu pałacowo-parkowego są różne (1850, 1870, 1895), do ustalenia roku budowy i autorstwa projektu zespołu pałacowo-parkowego należy wykorzystać informacje o byłych właścicielach wsi Łowczyce.

Od poł. XVIII wieku wieś Łowczyce należała do rodu Gromnickich. Jan Tadeusz Gromnicki (1775-1833)¹⁴, podczaszy braclawski, marszałek powiatu trembowelskiego (1809-1815), członek Stanów Galicyjskich, oprócz wsi Łowczyce posiadał wsie: Laskowce (rejon tarnopolski w obwodzie tarnopolskim), Kijowiec i Derżów (rejon mikołajowski w obwodzie lwowskim), Podusilna i Baczów (rejon przemysłański w obwodzie lwowskim). W I poł. XIX wieku jego córka Franciszka Gromnicka (± 1820-1875, zmarła w wieku 50-59 lat) wyszła za mąż (1810-1815) za marszałka szlachty powiatu trembowelskiego, członka Stanów Galicyjskich, hrabiego Karola Łoś (1800-1854)¹⁵. W 1845 roku w „Gazecie Lwowskiej”, w raporcie o zbiorce funduszy dla powodzi w Galicji, jako właściciela majątku wskazano już Karola Łoś (il. 4)¹⁶. Podobną informację zamieszczono w spisach szlachty galicyjskiej z 1853 r. (il. 5)¹⁷.

Jedną z krążących w Łowczycach legend o założeniu wsi mówi, że współczesna historia tego miejsca zaczyna się od nieudanego polowania „Francuza” (?) o nazwisku „Łoś” (prawdopodobnie hrabiego Karola Łoś). Zgubiwszy się podczas polowań w okolicznych lasach, tak polubił on to miejsce, że postanowił założyć tu wieś i majątek dla swojej rodziny. Teraz jednak wiemy, że wieś i majątek istniały wcześniej. Najprawdopodobniej hrabia Karol Łoś całkowicie przebudował poprzedni majątek lub dokończył jego budowę, którą rozpoczął Jan Gromnicki. Całkowitą przebudowę posiadłości

As information about the date of construction of the palace and park complex varies (1850, 1870, 1895), information about the former owners of the village of Łowczyce should be used to determine the year of construction and the author of the design of the palace and park complex.

From the mid-18th century, Łowczyce belonged to the Gromnicki family. Jan Tadeusz Gromnicki (1775-1833)¹⁴, deputy cup-bearer of Braclaw, marshal of the Trembowel district (1809-1815), member of the Galician States, owned – apart from the village of Łowczyce – the villages of Laskowce (Tarnopol district), Kijowiec and Derżów (Mikołajów district in the Lviv province), Podusilna and Baczów (Przemysł district in the Lviv province). In the first half of the 19th century, his daughter Franciszka Gromnicka (± 1820-1875, died aged 50-59) married (1810-1815) the marshal of the gentry of Trembowel district, member of the Galician States, Count Karol Łoś (1800-1854)¹⁵. In 1845 “Gazeta Lwowska”, in a report about a collection of funds for flood victims in Galicia, mentioned Karol Łoś as the owner of the estate (Fig. 4)¹⁶. Similar information was included in the 1853 censuses of Galician nobility (Fig. 5)¹⁷.

One of the legends circulating in Łowczyce about the founding of the village says that the modern history of this place begins with an unsuccessful hunting experience of a “Frenchman” (?) named “Łoś” (probably Count Karol Łoś). Having got lost while hunting in the surrounding woods, he took such a liking to the place that he decided to establish a village and estate for his family here. However, we now know that the village and estate existed earlier. Most probably, Count Karol Łoś rebuilt the previous estate or

5

*	Łoś Juchian hrabia	„	dięd. Borkowa Cypr. Kłocan
*	„ August hrabia	1860	„ Warchowaty Cypr. Kłocan
*	„ Jan hrabia	„	„ „ „ „
✓	„ Jacek hrabia	„	„ „ „ „
*	„ Włodzisław hrabia	„	„ „ „ „
✓	„ Jarosław hrabia	1855	Konopista gubernisty w Lwowie
✓	„ Karol hrabia	„	dięd. Łowczyce Cypr. Kłocan
✓	„ Ignacy hrabia	1850	radca foralny w Lwowie
✓	„ Zygmunt hrabia	1856	dięd. Warchowaty Cypr. Kłocan
✓	„ Włodzisław	„	„ „ „ „
✓	„ Józef hrabia	1858	„ Borkowa „ Kłocan
✓	„ Franciszek hrabia	„	„ „ „ „
✓	„ Antoni hrabia	1853	Obst. Landwirthschaftsminister

potwierdzają mapy katastralne (1850)¹⁸ – il. 2 i topograficzne (1861-1864)¹⁹ – il. 3. Zgodnie z mapami posiadłość kompletnie zmieniła swój układ urbanistyczno-architektoniczny. Powierzchnia posiadłości została powiększona poprzez dołączenie do południowej części trójkątnego odcinka, który graniczył z drogą, natomiast od wschodu teren został uwolniony od wiejskiej zabudowy drewnianej. Działka dworska miała kształt nieregularnego trapezu. W jej południowo-zachodniej części, w najwyższym punkcie wsi o wysokości 270 m n.p.m., utworzono kwadratowy dziedziniec. Na mapach z lat 1850 i 1861-1864 można zauważyć, że rozplanowanie tego odcinka jest inne. Choć mapa z 1850 roku została wykonana wcześniej, przedstawia więcej budynków kamiennych niż mapa z lat 1861-1864. Biorąc pod uwagę fakt, że mapa z 1850 roku miała charakter katastralny i została wykonana w większej skali, można uznać ją za bardziej wiarygodną.

Omawiany obszar został zabudowany wzdłuż obwodu czterech budynków, które tworzą zamknięty dziedziniec. Główny budynek pałacowy usytuowano na osi północ-południe; tuż obok znajdowały się dwa niewielkie budynki. Fasada północna pałacu wychodziła na ogród, a południowa otwierała się na zamknięty dziedziniec. Fasady trzech pozostałych budynków również wychodziły na zamknięty dziedziniec i w stronę dróg, z których dwie miały charakter wiejski, a jedna była wewnętrzna. Te drogi otaczały z trzech stron zabudowania pałacowe. Wschodnią część całego terenu przeznaczono na ogród i park, który składał się z trzech części. Obszar o kształcie trójkąta prostokątnego, wychodzący na jedną z pałacowych fasad, został wyposażony w owalne klomby i kręte alejki. Pozostałe części terenu parkowego widnieją na mapie bez określenia układu. Prawdopodobnie na granicy parku z bagnistym odcinkiem rzeki Bereźnicy znajdowała się drewniana szklarnia. W północno-zachodniej części działki, wzdłuż jednej z wiejskich dróg, wzniesiono podłużny kamienny budynek gospodarczy, a prostopadle do niego usytuowano kolejny budynek drewniany.

Ze wsi Hnizdyczów do posiadłości prowadzi droga, przy której rośnie wielowiekowa lipa. W 1984 roku uznano ją za pomnik przyrody o znaczeniu lokalnym. Porównanie map topograficznych z lat 1779-1783 i 1861-1864 wykazało, że prace zmierzały do

completed its construction, which was begun by Jan Gromnicki. The complete reconstruction of the estate is confirmed by cadastral maps (1850)¹⁸ – Fig. 2 and topographic maps (1861-1864)¹⁹ – Fig. 3. According to the maps, the estate completely changed its urban and architectural layout. The area of the estate was enlarged by the addition of a triangular section to the southern part, which bordered the road, while to the east the site was freed from the rural wooden buildings. The manor plot had the shape of an irregular trapezium. In its south-western part, at the highest point of the village 270 m above sea level, a square courtyard was created. On the maps from 1850 and 1861-1864 it can be seen that the layout of this section was different. Although the 1850 map was made earlier, it shows more stone buildings than the 1861-1864 map. Given that the 1850 map had cadastral character and was made on a larger scale, it can be considered more reliable.

The area in question was developed along the circumference of four buildings that form an enclosed courtyard. The main palace building was situated on the north-south axis; there were two small buildings next to it. The north facade of the palace overlooked the garden, while the south facade opened onto an enclosed courtyard. The facades of the other three buildings also faced the enclosed courtyard and the roads, two of which were rural in character and one was an internal road. These roads surrounded the palace buildings on three sides. The eastern part of the whole area was devoted to a garden and a park which consisted of three parts. The area in the shape of a right triangle, overlooking one of the palace facades, included oval flower beds and winding alleys. Other parts of the park area appear on the map without the layout being specified. Probably on the border of the park with the swampy section of the Bereźnica River, there was a wooden greenhouse. An elongated stone outbuilding was erected in the north-western part of the plot, along one of the village roads, and another wooden building was situated perpendicular to it.

A road leads from the village of Hnizdyczów to the estate, where a centuries-old lime tree grows. In 1984, it was declared a natural monument of local importance. The comparison of topographic maps from 1779-1783 and 1861-1864 showed that the work was aimed at building a road directly from the estate

Łopuszanka lechnowa w. — Tubno z Kazimierówką w.

Nazwa miejscowości	Starostwo	Sąd powiatowy	Urząd parafialny	Urząd pocztowy	Odł. klm.	Urząd telegraficzny	Odł. klm.	Ludność	Właściciel posiadłości
Łowczyce w.	Żydaczów	Żydaczów	1. Kochawina gr. Ruda	Kochawina-Hnizdyczów	4·0	Żydaczów	12·1	1234	Zofia hr. Starzeńska

budowy drogi bezpośrednio z majątku we wsi Hnizdyczów, a sadzenie lip wzdłuż tej drogi prowadzono w latach 1783-1861. Takie prace mógł inicjować hrabia Jan Gromnicki lub hrabia Karol Łoś.

Geometryczne wytyczenie terenu bagien sąsiadujących z kompleksem pałacowym oraz występowanie dodatkowego kanału sugerują, że teren ten mógł być od czasu do czasu zalewany w celu tworzenia dużego stawu.

Kolejnym właścicielem Łowczyc był Bolesław Maria Łoś (1841-1880)²⁰, syn Franciszki Gromnickiej i Karola Łosia, podkomorzy stryjski, poseł na sejm galicyjski, starosta stanisławowski, który poślubił Zofię Gołuchowską (1850-b.d.). Żona wniosła jako posag wsie Hnizdyczów i Wolę Hnizdyczowską, leżące w pobliżu Łowczyc. Po śmierci męża Bolesława Łosia w 1883 roku Zofia ponownie wyszła za mąż – za hrabiego Henryka Starzeńskiego²¹ (1856-1922), oficera c.k. armii i posła do austriackiej Rady Państwa. W 1903 roku wioska Łowczyce w wykazie miejscowości Królestwa Galicji została wymieniona jako własność Zofii Starzeńskiej (il. 6)²². Ponieważ Starzeńska nie miała własnych dzieci, po śmierci męża przepisała wioskę Łowczyce na swojego siostrzeńca Karola Marię Agenora Gołuchowskiego (1892-b.d.), który po śmierci Starzeńskiej posiadał ten majątek do 1939 roku²³.

Interesujące pozostaje pytanie, kto był zleceniodawcą i autorem projektu zespołu pałacowo-parkowego w Łowczycach, który przetrwał do dziś. Odpowiedź można znaleźć w nekrologu architekta Jana Dolińskiego (1852-1916), opublikowanym w „Kurierze Lwowskim” 8 kwietnia 1916 roku, gdzie wśród dzieł Dolińskiego zapisano pałac w Łowczycach dla hrabiego Henryka Starzeńskiego²⁴ (il. 7). Potwierdzenie tego faktu stanowi herb, który znajduje

in the village of Hnizdyczów and the planting of lime trees along this road was carried out between 1783 and 1861. This work may have been initiated by Count Jan Gromnicki or Count Karol Łoś.

The geometric delineation of the marsh area adjacent to the palace complex and the presence of an additional canal suggest that the area may have been flooded from time to time to create a large pond.

The next owner of Łowczyce was Bolesław Maria Łoś (1841-1880)²⁰, son of Franciszka Gromnicka and Karol Łoś, chamberlain of Stryj, member of the Galician Sejm, starost of Stanisławów, who married Zofia Gołuchowska (1850-b.d.). His wife brought as a dowry the villages of Hnizdyczów and Wola Hnizdyczowska, situated near Łowczyce. After the death of her husband Bolesław Łoś in 1883, Zofia married again – to Count Henryk Starzeński²¹ (1856-1922), an officer in the Imperial and Royal Army and a member of the Austrian State Council. In 1903, the village of Łowczyce was mentioned in the List of villages of the Kingdom of Galicia as the property of Zofia Starzeńska (Fig. 6).²² As Starzeńska did not have any children of her own, after her husband's death, she bequeathed the village of Łowczyce to her nephew Karol Maria Agenor Gołuchowski (1892-b.d.), who – after Starzeńska's death – held the estate until 1939.²³

The question of who commissioned and designed the palace and park complex in Łowczyce, which has

6. Wyciąg z „Wykazu miejscowości Królestwa Galicji”, w którym wieś Łowczyce została wymieniona jako własność Zofii Starzeńskiej, 1904

6. Extract from the “List of villages of the Kingdom of Galicia” in which the village of Łowczyce is mentioned as the property of Zofia Starzeńska, 1904

7. Nekrolog J. Dolińskiego w „Kurierze Lwowskim”, 8 kwietnia 1916

7. Obituary of J. Doliński in “Kurier Lwowski”, 8 April 1916

† Jan Doliński, architekt i profesor szkoły przemysłowej, ur. w roku 1852, zmarł 5. bm. w mieście naszym. Zmarły znany był dobrze dawniejszym pokoleniom jako jeden z pierwszych i najzdolniejszych architektów i dekoratorów polskich we Lwowie. Studja techniczne ukończył we Lwowie, następnie jako stypendysta kształcił się w sztuce dekoracyjnej w Wiedniu i zagranicą. Z bardzo licznych prac jego zasługują na wymienienie dekoracje w pałacu sprawiedliwości w Wiedniu, sal sejmowych, politechniki we Lwowie i kościoła św. Norberta w Krakowie. Zmarły współpracował przy wykonaniu planów na zamek królowej rumuńskiej w Sinai, budował również kościół parafialny w Stryju, pałac hr. Starzeńskiego w Łowczycach i wiele, wiele innych. Ś. p. zmarły znany z nadzwyczajnej dobroci i życzliwości osierocił żonę, dwie córki i trzech synów. Cześć jego pamięci!

się nad głównym wejściem do budynku pałacowego (il. 8). Herb ten składa się faktycznie z dwóch powiązanych ze sobą herbów.

Na tarczy po lewej widoczny jest herb „Lis” rodziny Henryka Starzeńskiego w formie strzały z dwiema przegrodami, które wyglądają jak dwa krzyże²⁵ (il. 9). Na tarczy po prawej stronie znajduje się herb Leliwa²⁶ rodziny Zofii Gołuchowskiej w formie półksiężyca, który ma rogi skierowane ku górze. Dalej, u dołu, widnieje sześcioramienna gwiazda, a powyżej – orzeł z rozpostartymi skrzydłami, trzymający berło i jabłko (il. 10). W klejnocie herbu rodzowego pary umieszczono koronę z popiersiem oraz patrzącego w lewo rycerza, który występował w dwóch herbach rodowych. Białe znaki pozostawione na cegle wskazują, że heraldyczną kompozycję dopełniał kiedyś lis z herbu „Lis”, który znajdował się nad hełmem (il. 11). Możliwe, że lisa usunięto po przekazaniu majątku bratankowi Karolowi Marii Agenorowi Gołuchowskiemu, ponieważ lis nie występuje już na zdjęciu z 1936 roku (il. 29).

Informacje o roku budowy i przeznaczeniu funkcjonalnym zespołu pałacowego w Łowczycach można znaleźć w biografii Henryka Starzeńskiego, który urodził się w 1856 roku we Lwowie, a zmarł w 1922 roku w Wiedniu. Ukończył on Gimnazjum Jezuitów w Kalksburgu (dziś część Wiednia), szkołę wojskową w St. Pölten i Terezańską Akademię Wojskową w Wiener Neustadt w 1879 roku – w tym samym roku został porucznikiem w służbie 7 Pułku Ułanów Galicyjskich w Brzeżanach. W roku 1882 i 1884 przebywał na urlopie, a w 1885 roku trafił do rezerwy²⁷. Zatem najbardziej prawdopodobną datą budowy zespołu pałacowego w Łowczycach jest właśnie rok 1885.

survived to the present day, remains interesting. The answer can be found in the obituary of the architect Jan Doliński (1852-1916), published in “Kurier Lwowski” on 8 April 1916, where among Doliński’s works the palace in Łowczyce was mentioned, built for Count Henryk Starzeński (Fig. 7).²⁴ This fact is confirmed by the coat of arms above the main entrance to the palace building (Fig. 8). This coat of arms actually consists of two interrelated coats of arms.

The shield on the left shows the “Lis” coat of arms of Henryk Starzeński’s family in the form of an arrow with two partitions that look like two crosses (Fig. 9).²⁵ On the shield to the right is the Leliwa²⁶

coat of arms of Zofia Gołuchowska’s family in the form of a crescent with the corners pointing upwards. Further, at the bottom, there is a six-pointed star, and above it – an eagle with outspread wings, holding a sceptre and apple (Fig. 10). In the jewel of the family coat of arms there is a crown with a bust as well as a knight looking to the left, which appeared in two family coats of arms. White marks left on the bricks indicate that the heraldic composition was once completed by a fox from the “Lis” [“Fox”] coat of arms, which was above a helmet (Fig. 11). It is possible that the fox was removed after the transfer of the estate to the nephew Karol Maria Agenor Gołuchowski, as the fox no longer appears on the 1936 photograph (Fig. 29).

Information about the year of construction and the functional purpose of the palace complex in Łowczyce can be found in the biography of Henryk Starzeński who was born in 1856 in Lviv and died in 1922 in Vienna. He graduated from the Jesuit Gymnasium in Kalksburg (today part of Vienna), a military

Odrębnym zagadnieniem, ważnym w kontekście przedstawionej analizy, jest stylistyka i przeznaczenie zespołu pałacowo-parkowego we wsi Łowczyce. Hrabia Henryk Starzeński studiował przez długi czas w Wiedniu czy też w pobliżu tego miasta i dobrze znał trendy architektoniczne, które panowały w ówczesnym środowisku arystokratycznym Cesarstwa Austro-Węgierskiego. Budowanie na wsiach małych zamków, pałaców i willi w stylu historyzmu zaważnęło wówczas krajem. Takie budowle były szczególnie popularne na terenach rekreacyjnych, gdzie udawało się tworzyć specjalny rodzaj letnich „zamków” myśliwskich – obiekty typu Jägerhaus.

Malownicze otoczenie podmiejskie, jak na ówczesne standardy, wymagało malowniczych budowli, zamków i willi, wzniesionych w „przyzwoitym i zacnym” stylu neoromańskim lub neorenesansowym. Zgodnie z oczekiwaniami właścicieli budowane wtedy majątki zdobiono elementami charakterystycznymi dla willi w austriackich Alpach. Takimi składnikami, wykorzystywanymi w budowlach „letniej architektury” fin de siècle, były loggie, okna wykuszowe i niewielkie baszty²⁸. Ważną rolę odgrywała również konstrukcja dachu, składająca się z wielu elementów, łącząca wypusty i wnęki, sekcje otwarte i zamknięte, elementy ceglane i drewniane. Portyk przed drzwiami mógł być ozdobiony freskiem. Interakcja rozmaitych składników tworzyła romantyczne, malownicze widoki. Najważniejszymi obiektami tego typu były wille, które pojawiły się na terenach rekreacyjnych Gutenstein w pobliżu Wiener Neustadt. Były to wille Berl (il. 12), Trebesiner (il. 13) i Tyrolt (il. 14) czy też budynki, które pojawiły się w samym

school in St. Pölten and the Teresian Military Academy in Wiener Neustadt in 1879 – in the same year he became a lieutenant in the service of the 7th Galician Lancers Regiment in Brzeżany. In 1882 and 1884 he was on leave, and in 1885 he was placed in the reserve.²⁷ Therefore, the most probable date of construction of the palace complex in Łowczyce is 1885.

A separate issue, important in the context of the presented analysis, is the stylistics and purpose of the palace and park complex in Łowczyce. Count Henryk Starzeński studied for a long time in or near Vienna and was well acquainted with the architectural trends that prevailed in the aristocratic milieu of the Austro-Hungarian Empire at the time. Building small castles, palaces and villas in the style of historicism in the countryside was very popular in this Empire during that period. Such buildings were particularly popular in recreational areas, where a special type of summer hunting “castles”, the so-called Jägerhaus objects, could be built.

The picturesque suburban environment, by the standards of the time, required picturesque buildings, castles and villas, built in the “decent and respectable” Neo-Romanesque or Neo-Renaissance style. In accordance with the owners’ expectations, the estates built at that time were decorated with elements characteristic of villas in the Austrian Alps. Such components, used in fin de siècle “summer architecture” buildings, included loggias, bay windows and small towers.²⁸ The roof structure also played an important role, consisting of many elements, combining projections and cavities, open and closed sections, brick and timber elements. The portico in front of the door

8. Herb nad głównym wejściem do budynku pałacowego we wsi Łowczyce. Fot. W. Taras, 2010

8. The coat of arms above the main entrance to the palace building in Łowczyce. Photo by W. Taras, 2010

9. Herb „Lis” rodziny Henryka Starzeńskiego we wsi Łowczyce. T. Gajl, *Herbarz polski: od średniowiecza do XX wieku*, L&L, Gdańsk, 2007 (CC BY-SA 4.0, 2016)

9. The “Lis” coat of arms of Henryk Starzeński’s family in Łowczyce. T. Gajl, *Herbarz polski: od średniowiecza do XX wieku*, L&L, Gdańsk, 2007 (CC BY-SA 4.0, 2016)

10. Herb „Leliwa” rodziny Zofii Gołuchowskiej we wsi Łowczyce. Fot. W. Taras, 2010

10. The “Leliwa” coat of arms of Zofia Gołuchowska’s family in Łowczyce. Photo by W. Taras, 2010

11. Rekonstrukcja lisa z herbu „Lis” nad hełmem. Rys. W. Taras

11. Reconstruction of the fox from the “Lis” [“Fox”] coat of arms over the helmet. Fig. by W. Taras

12

Wiedniu i zostały zaprojektowane przez starszego konsultanta budowlanego Juliusa Deiningera (1852-1924)²⁹. Podobne wille powstały w uzdrowiskowej miejscowości Baden pod Wiedniem: willa arcyksięcia Wilhelma³⁰ (il. 15-17) jako zameczek myśliwski wybudowany w latach 1883-1886 przez Franza Rittera von Neumanna (1844-1905); willa Gutmanna (il. 18) oraz wille przy Helenenstraße 33 (il. 19), Helenenstraße 56 (il. 20) czy Helenenstraße 64 (il. 21).

Należy zauważyć, że hrabina Zofia Gołuchowska pochodziła z wpływowej rodziny. Jej ojcem był Agenor Romuald Onufry Gołuchowski (1812-1875) – il. 22, wpływowego polityka imperium austriackiego i austro-węgierskiego, zajmujący ważne stanowiska. Był on między innymi ministrem spraw wewnętrznych (1859-1861), namiestnikiem cesarza w Galicji (1849-1859, 1866-1868, 1871-1875), ministrem stanu (1860)³¹, a także honorowym obywatelem czterdziestu dwóch miast galicyjskich³². We Lwowie, przed Sejmem Okręgowym (na terenie dzisiejszego Parku Iwana Franki),

14

13

may have been decorated with a fresco. The interaction of various elements created romantic, picturesque views. The most important buildings of this type were the villas that appeared in the recreational area of Gutenstein near Wiener Neustadt. These included the Berl Villa (Fig. 12), the Trebesiner Villa (Fig. 13) and the Tyrolt Villa (Fig. 14) or the buildings that appeared in Vienna itself and were designed by the senior building consultant Julius Deininger (1852-1924).²⁹ Similar villas were built in the spa town of Baden near Vienna: the villa of Archduke Wilhelm³⁰ (Fig. 15-17) as a small hunting castle built between 1883-1886 by Franz Ritter von Neumann (1844-1905); Gutmann's Villa (Fig. 18) and the villas at Helenenstraße 33 (Fig. 19), Helenenstraße 56 (Fig. 20), or Helenenstraße 64 (Fig. 21).

It should be noted that Countess Zofia Gołuchowska came from an influential family. Her father was Agenor Romuald Onufry Gołuchowski (1812-1875) – Fig. 22, an influential politician of the Austrian and Austro-Hungarian Empire, holding important positions. He was, among others, the Minister of the

12. Willa Berl we wsi Gutenstein (Austria). Architekt Julius Deininger. Fot. Josef Hess (CC BY-2.0 AT), 2011

12. The Berl Villa in the village of Gutenstein (Austria). Architect Julius Deininger. Photo by Josef Hess (CC BY-2.0 AT), 2011

13. Willa Trebesiner we wsi Gutenstein (Austria). Architekt Julius Deininger. Fot. Bwag (CC BY-SA 3.0 AT), 2016

13. The Trebesiner Villa in the village of Gutenstein (Austria). Architect Julius Deininger. Photo by Bwag (CC BY-SA 3.0 AT), 2016

14. Willa Tyrolt we wsi Gutenstein (Austria). Architekt Julius Deininger. Fot. EarnestB (CC BY-SA 3.0 AT), 2014

14. The Tyrolt Villa in the village of Gutenstein. Architect Julius Deininger. Photo by EarnestB (CC BY-SA 3.0 AT), 2014

za zasługi dla Galicji postawiono pomnik Agenora Gołuchowskiego, zniszczony przez władze sowieckie w listopadzie 1947 roku (il. 23, 24). Jego starszy brat, Agenor Maria Adam Gołuchowski (1849-1921), przez wiele lat działał w austriackiej służbie dyplomatycznej: w 1872 roku pełnił funkcję attaché w Berlinie; w latach 1883-1887 był radcą ambasady w Paryżu, a w latach 1887-1894 – ambasadorem w Rumunii. Natomiast w latach 1895-1906 pełnił funkcję ministra spraw zagranicznych Austro-Węgier. Z kolei młodszy brat, hrabia Adam Maria (1855-1914), był przewodniczącym rady nadzorczej Galicyjskiego Banku Hipotecznego we Lwowie; w latach 1885-1911 działał jako deputowany do austriackiej Rady Państwa, a od 1895 roku był posłem na Sejm Krajowy Galicji. 14 czerwca 1912 roku cesarz Franciszek Józef mianował go marszałkiem krajowym Galicji. Adam Maria był też członkiem zarządu Krajowego Związku Zdrojowisk i Uzdrowisk we Lwowie³³. Zofia Gołuchowska nie tylko zatem dorastała w Wiedniu, ale także po ślubie miała wpływowe powiązania rodzinne w najwyższych kręgach monarchii austro-węgierskiej, co nieuchronnie wpłynęło na styl i układ jej przyszłego majątku.

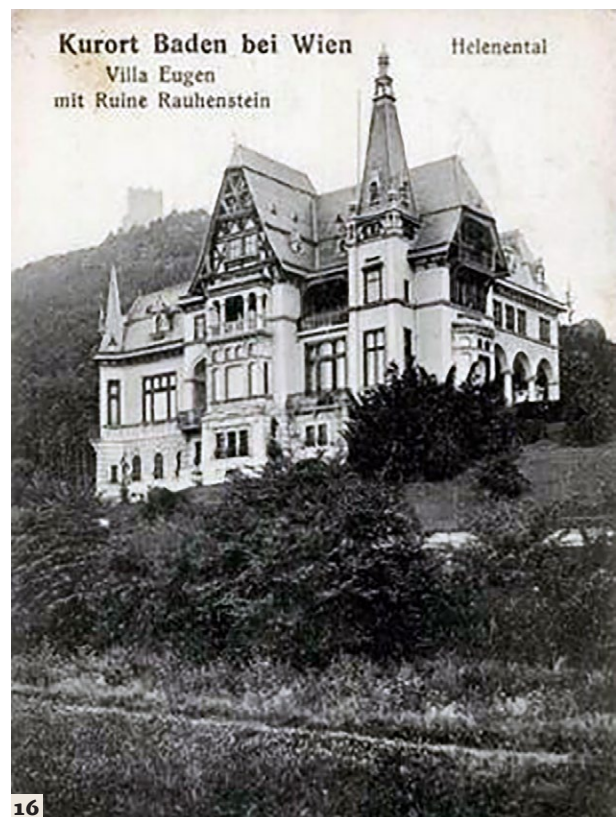
Autor projektu zespołu pałacowo-parkowego we wsi Łowczyce, architekt Iwan Dołyński (1852-1916),

15, 16. Willa Eugen arcyksięcia Wilhelma przy ul. Weilburgstraße 103-105, Baden. Architekt Franz von Neumann der Jüngere. Poczłótki, 1902 i 1921. Instytut Etnologii NAN Ukrainy, Lwów

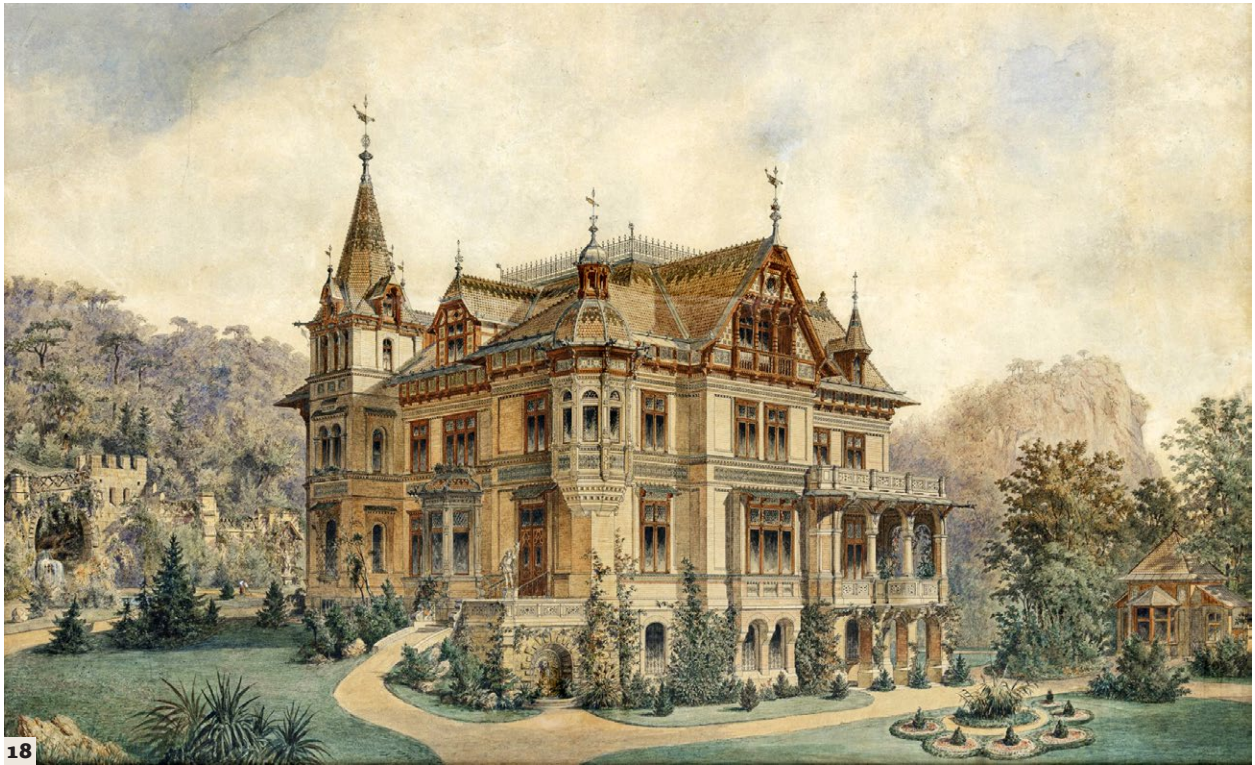
15, 16. The Eugen Villa of Archduke Wilhelm, Weilburgstraße 103-105, Baden. Architect Franz von Neumann der Jüngere. Postcards, 1902 and 1921. Ethnology Institute, National Academy of Sciences of Ukraine, Lviv

17. Willa Eugen arcyksięcia Wilhelma przy ul. Weilburgstraße 103-105, Baden. Fot. W. Taras, 2020

17. The Eugen Villa of Archduke Wilhelm, Weilburgstraße 103-105, Baden. Photo by W. Taras, 2020

Interior (1859-1861), the Imperial Governor in Galicia (1849-1859, 1866-1868, 1871-1875), the Minister of State (1860)³¹ and an honorary citizen of forty-two Galician towns.³² In Lviv, in front of the Regional Sejm (on the site of today's Iwan Franko Park), a statue of Agenor Gołuchowski was erected in recognition of his services to Galicia, destroyed by the Soviet authorities in November 1947 (Fig. 23, 24). His elder brother, Agenor Maria Adam Gołuchowski (1849-1921), was for many years active in the Austrian diplomatic service: in 1872 he served as attaché in Berlin; between 1883 and 1887, he was a legal counsellor at the embassy in Paris, and between 1887 and 1894, an ambassador in Romania. In 1895-1906, he served as the Minister of Foreign Affairs of Austria-Hungary. His younger brother, Count Adam Maria (1855-1914), was the Chairman of the Supervisory Board of the

18

19

20

18. Willa Gutmanna przy ul. Helenenstraße 72, Baden. Architekci Alexander Wielemans-Monteforte, Hugo Zimmermann. Rys. N.N., 1885. Rollettmuseum-Baden

18. Gutmann's Villa, Helenenstraße 72, Baden. Architects: Alexander Wielemans-Monteforte, Hugo Zimmermann. Fig. N.N., 1885. Rollettmuseum-Baden

19. Willa przy ul. Helenenstraße 33, Baden. Architekt Hugo Zimmermann. Fot. Maclemo (CC BY-SA 3.0 AT), 2014

19. The villa at Helenenstraße 33, Baden. Architect Hugo Zimmermann. Photo by Maclemo (CC BY-SA 3.0 AT), 2014

20. Willa przy ul. Helenenstraße 56, Baden. Architekt Hans Peschl. Fot. Haefelr (CC BY-SA 3.0 AT), 2014

20. The villa at Helenenstraße 56, Baden. Architect Hans Peschl. Photo by Haefelr (CC BY-SA 3.0 AT), 2014

21. Willa Schönfelda (obecnie Willa Bavaria) przy ul. Helenenstraße 64, Baden. Fot. Maclemo (CC BY-SA 3.0 AT), 2014

21. Schönfeld's Villa (now Bavaria Villa), Helenenstraße 64, Baden. Photo by Maclemo (CC BY-SA 3.0 AT), 2014

21

po studiach w latach 1870-1875 w Cesarsko-Królewskiej Akademii Technicznej we Lwowie³⁴, studiował w latach 1879-1880 malarstwo dekoracyjne, na koszt państwa, w Wiedeńskim Muzeum Przemysłowym³⁵. W 1881 roku pogłębił zaś swoją wiedzę we Włoszech i Francji³⁶. Następnie pracował w prywatnych biurach architektonicznych³⁷. Tworzył projekty willi, szkół, restauracji i kościołów – w stylu neogotyckim, neoromańskim i neorenesansowym.

22

Niewykluczone, że Iwan Dołyński, pełniąc funkcję architekta miejskiego w mieście Stryj, mógł otrzymać zlecenie na projekt zespołu pałacowego we wsi Łowczyce³⁸.

Jeśli chodzi o funkcjonalne przeznaczenie omawianego zespołu, to po ślubie z Zofią Gołuchowską w 1883 roku i zakończeniu służby dwa lata później hrabia Starzyński chciał mieć nie tylko posiadłość rodzinną, ale również majątek przynoszący dochody z rolnictwa. Ponieważ działalność zawodowa oficera kawalerii związana była z końmi, oprócz pałacu i parku na terenie posiadłości wybudowano stajnie z pastwiskami do hodowli koni, sprzedawanych na potrzeby wojskowe.

Do dzisiaj nie są znane mapy katastralne czy też topograficzne terenu posiadłości ani plany pięter budynków pałacowych z czasów ich budowy. Nałożenie mapy katastralnej z 1850 roku na współczesną mapę satelitarną pokazało, że teren posiadłości został inaczej rozplanowany (il. 25). Pod budowę nowego gmachu pałacowego, według projektu Iwana Dołyńskiego,

Galician Mortgage Bank in Lviv; between 1885 and 1911, he acted as a deputy to the Austrian State Council, and from 1895 he was a member of the Galician National Assembly. On 14 June 1912, the Emperor Franz Joseph appointed him the National Marshal of Galicia. Adam Maria was also a member of the board of the National Association of Spas and Health Resorts in Lviv.³³ Therefore, Zofia Gołuchowska not only grew up in Vienna, but after her marriage

also had influential family connections in the highest circles of the Austro-Hungarian monarchy, which inevitably influenced the style and layout of her future estate.

The author of the design of the palace and park complex in Łowczyce, architect Iwan Dołyński (1852-1916), after studying in 1870-1875 at the Imperial and Royal Technical Academy in Lviv,³⁴ studied decorative painting in 1879-1880, at the expense of the state, in the Vienna Industrial Museum.³⁵ In 1881, he deepened his knowledge in Italy and France.³⁶ He then worked in private architectural offices.³⁷ He created

23

22. Portret Agenora Romualda Onufrego Gołuchowskiego (1812-1875). Fot. N.N., przed 1875. Domena publiczna, Wikimedia Commons

22. The portrait of Agenor Romuald Onufry Gołuchowski (1812-1875). Photo by N.N., before 1875. Public domain, via Wikimedia Commons

23. Pomnik Agenora Gołuchowskiego we Lwowie. Fot. M. Münz, 1925. CBN Polona

23. The monument of Agenor Gołuchowski in Lviv. Photo by M. Münz, 1925. CBN Polona

24. Pomnik Agenora Gołuchowskiego we Lwowie. Poczta, 1901. Instytut Etnologii NAN Ukrainy, Lwów

24. The monument of Agenor Gołuchowski in Lviv. Postcard, 1901. Ethnology Institute, National Academy of Sciences of Ukraine, Lviv

24

Lwów
Lemberg
Pomnik Gołuchowskiego.
Gołuchowski-Denkmal.

wybrano nowe miejsce we wschodniej części parku. Dawne zabudowania pałacowe były prawdopodobnie przez jakiś czas użytkowane, a niektóre oficyny, stajnie, powozownia, młyn, dom dla służby, szklarnia nie straciły swojego przeznaczenia użytkowego i wykorzystywano je też w przyszłości.

Zespół pałacowo-parkowy rozlokowano wówczas na planie trapezu o łącznej powierzchni około 2 ha. Obecnie otacza go od południa zabudowa wiejska, która pojawiła się w II poł. XX wieku. Stworzenie ulicy stało się bodźcem, aby zaranżować krótkie wejście do pałacu od strony tylnej. Pałac znajdował się w głębi działki i służył jako punkt wyjściowy dla wszystkich dalszych prac planistycznych. Część gospodarczą zlokalizowano bezpośrednio przy głównych drogach. Wzniesiono tam nowy młyn, stajnie, dom dla służby, szklarnię. Resztę tego obszaru przeznaczono na park, przy czym zorganizowano osobliwy system dróg zbiegających się przy pałacu. Na tym terenie znajdowało się też oczko wodne, kort tenisowy; powstały tam kompozycje krajobrazowe z drzew i krzewów (il. 26).

Budowla pałacowa powstała z dwóch brył połączonych galerią z łukowymi oknami. W większej (głównej) części znajdowała się rezydencja właścicieli, natomiast mniejsza część, zwana oficyną (skrzydłem), była przeznaczona dla gości. Konstrukcja rezydencji to bryła dwukondygnacyjna, podpiwniczona. Oficyna przy elewacji głównej jest też dwukondygnacyjna,

designs of villas, schools, restaurants and churches – in Neo-Gothic, Neo-Romanesque and Neo-Renaissance styles. It is possible that Iwan Dołyński, holding the post of the town architect in Stryj, received a commission for the design of a palace complex in Łowczyce.³⁸

As far as the functional purpose of the complex is concerned, after his marriage to Zofia Gołuchowska in 1883 and the termination of his service two years later, the Count Starzyński wished to have not only a family estate, but also an estate generating income from agriculture. As the professional activity of the cavalry officer was connected with horses, in addition to the palace and park, stables with pastures were built on the estate for breeding horses, which were then sold for military needs.

To date, no cadastral or topographical maps of the estate area or floor plans of the palace buildings from the time of their construction are known. An overlay of the 1850 cadastral map on a contemporary satellite map showed that the area of the estate had been rearranged (Fig. 25). A new site in the eastern part of the park was chosen for the construction of a new palace building, designed by Iwan Dołyński. The former palace buildings were probably used for some time and some outbuildings, stables, coach house, mill, servants' house, greenhouse did not lose their utilitarian purpose and were also used during the later period.

The palace and park complex was located on a trapezoidal floor plan with a total area of about 2 ha. At present, it is surrounded from the south by village buildings which appeared in the second half of the 20th century. The creation of the street

25. Nałożenie mapy katastralnej z 1850 r. na mapę satelitarną. Rys. W. Taras

25. Overlay of the 1850 cadastral map on a modern satellite map. Fig. by W. Taras

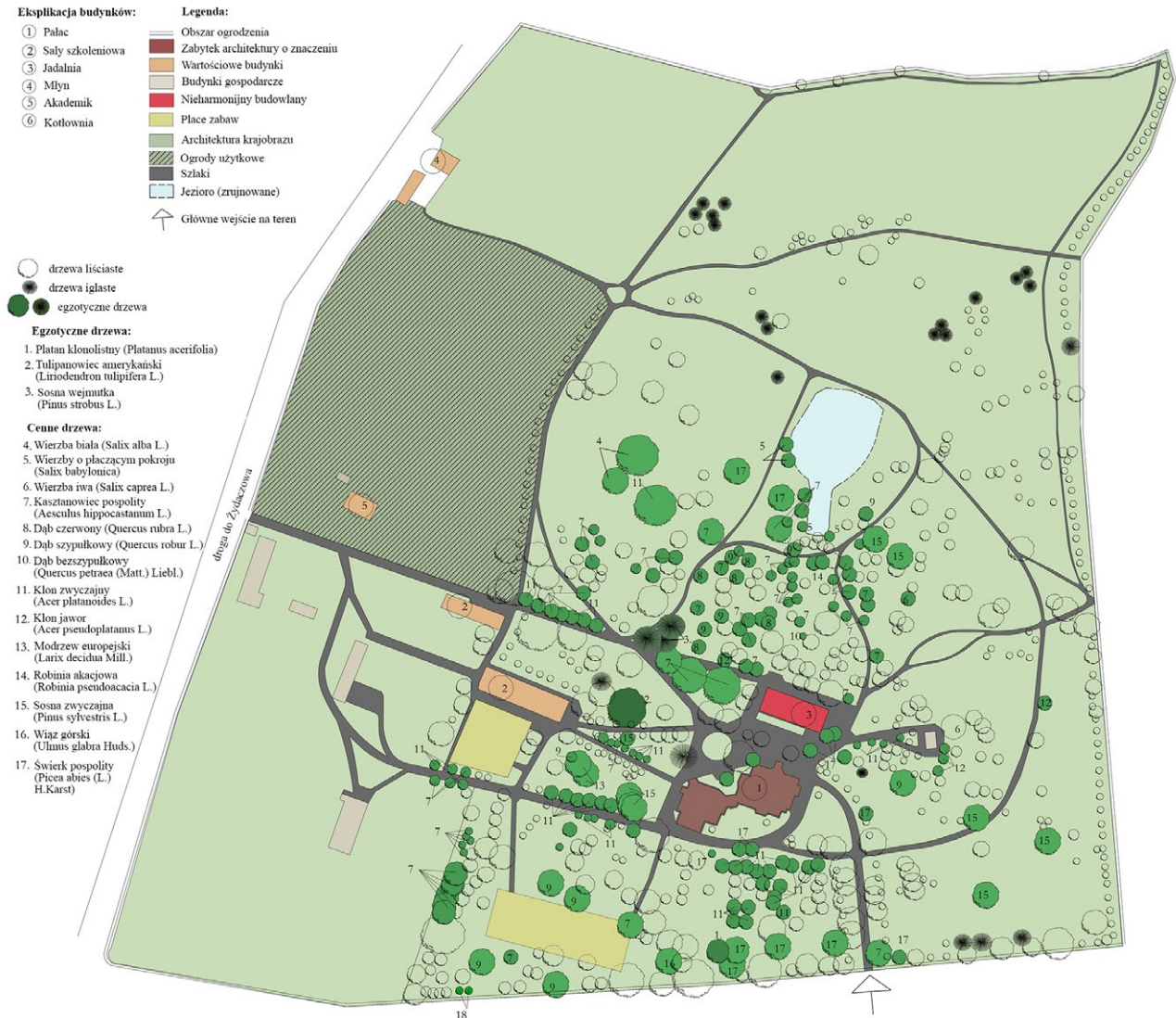
26. Plan historyczno-architektoniczny zespołu we wsi Łowczyce. Rys. W. Taras

26. A historical and architectural plan of the complex in Łowczyce. Fig. by W. Taras

27. Wiadomość z wizerunkiem zespołu pałacowego we wsi Łowczyce, napisana przez bratanka Zofii Gołuchowskiej Karola Marię Agenora Gołuchowskiego. Pocztaówka, 1903. Instytut Etnologii NAN Ukrainy, Lwów

27. A message with an image of the palace complex in Łowczyce, written by Zofia Gołuchowska's nephew Karol Maria Agenor Gołuchowski. Postcard 1903. Ethnology Institute, National Academy of Sciences of Ukraine, Lviv

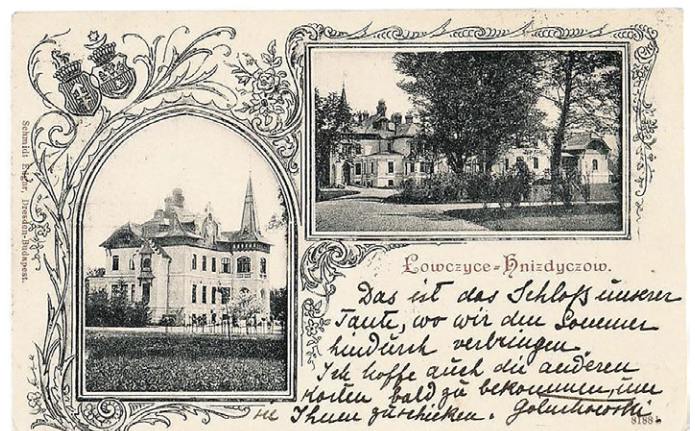
Plan historyczno-architektoniczny M 1:1000

z tyłu zaś parterowa z użytkowym poddaszem. Wysokość pierwszego piętra pałacu wynosi 3,1 m, drugiego – 3,45 m. Z kolei wysokość ścian od podstawy do gzymsu to 8,5 m (il. 27-29).

Pod względem kształtu główny budynek jest zbliżony do sześcianu. Od strony wejścia ten kształt podkreśla ryzalit, wysunięty poza linię fasady, którego dolna część obejmuje łukowe otwory – z trzech stron. Górną kondygnację ryzalitu cechuje para okien z trzech stron, o łukowym wykończeniu i w profilowanej ramie z ozdobną sztukaterią. Przy parapetach okiennych umieszczono tralki. Widok parku rozciągał się z okien ryzalitu w postaci wieloaspektowych perspektyw krajobrazowych, które rozpościerały się w kierunku doliny rzeki Bereźnicy³⁹. Ryzalit dopełnia rozbudowany fryz i czterospadowy dach, zwieńczony wysoką piramidą. Na samym końcu dachu

provided the impetus to build a short back entrance to the palace. The palace was located deeper within the plot and served as the starting point for all further planning work. The economic part was located directly along the main roads. A mill, stables, house

28

29

umieszczono wiatrowskaz z zasadzoną na kuli sową (która się nie zachowała)⁴⁰. Na poziomie pierwszego piętra ryzalit ozdobiono rustem (il. 30-33).

Główną fasadę pałacu podkreśla również wysoka attyka, nadbudowana nad gzymsem koronnym. Znajduje się ona na lewo od ryzalitu i zawiera kartusz z herbami Gołuchowskiego i Starzeńskiego. U góry i po bokach umieszczono strych, mocno obramowany dekoracyjnym stiukiem (il. 34, 35). Plan pałacu jest zwarty; goście byli witani w obszernym holu wejściowym, z którego wchodziło się na lewo – po drewnianych schodach z metalową poręczą z ażurowego odlewu – do zasadniczego holu, łazienek i salonów. Salony były przestronnymi, symetrycznie rozmieszczonymi pomieszczeniami. Z pokoju po prawej stronie można było wyjść na taras i zejść schodami do parku (schody te nie zachowały się do naszych czasów) – il. 36-38. Drugie piętro zaplanowano symetrycznie względem pierwszego. Dach pałacu to czterospadowa konstrukcja o różnych kątach. Fasady budynku są utrzymane w stylu neoromańskim. Ściany wykonano z cegły i otynkowano. Fryz, szczyty wraz z przyległymi ścianami, poddasze, empora

for servants and greenhouse were built there. The rest of the area was used as a park, with a peculiar system of roads converging at the palace. The area also included a pond and tennis court; landscape compositions of trees and shrubs were created there (Fig. 26).

The palace consisted of two blocks connected by a gallery with arched windows. The larger (main) part housed the owners' residence, while the smaller part, called the outbuilding (wing), was intended for guests. The residence is a two-storey building with a basement. The outbuilding at the main facade is also two-storey, while at the back it is single-storey with a usable attic. The height of the first palace floor is 3.1 m, the height of the second floor is 3.45 m. The height of the walls from the base to the cornice is 8.5 m (Fig. 27-29).

In terms of shape, the palace is similar to a cube. On the entrance side, this shape is accentuated by an avant-corps, protruding beyond the facade's line, the lower part of which includes arched openings on three sides. The upper storey of the avant-corps is characterised by a pair of windows on three sides, with arched finish and profiled frame with decorative moulding. Balusters were placed at the window sills. The view of the park stretched from the avant-corps windows in the form of multifaceted landscape perspectives, which spread towards the valley of the Bereźnica River.³⁹ The avant-corps is complemented by an elaborate frieze and a hipp roof topped by a high pyramid. At the very end of the roof, a weathervane with an owl perched on a ball (which has not survived) was placed.⁴⁰ At the level of the first floor, the avant-corps is decorated with a rustication (Fig. 30-33).

The main facade of the palace is also accentuated by a high attic, built over the crown cornice. It is located to the left of the avant-corps and contains a cartouche with the coats of arms of Gołuchowski and Starzeński. At the top and sides, there is an attic, heavily framed with decorative stucco (Fig. 34, 35). The plan of the palace is compact; guests were welcomed in the spacious entrance hall, from which

28, 29. Fasada północno-wschodnia pałacu we wsi Łowczyce. Fot. NAC, 1936

28, 29. The north-eastern facade of the palace in Łowczyce. Photo by NAC, 1936

między budynkami wyłożono cegłą (il. 39). Narożniki ścian udekorowano rustem. Gzyms wieńczący ma formę ozdobnej ceglanej trójkątnej dekoracji. Półkolisty i prostokątne otwory okienne zostały obramowane i wyposażone w kamienie blokujące (il. 40). Malowniczość budynków osiągnięto poprzez zastosowanie wysokich ceglanych kominów, oryginalnego fryzu, obramień okiennych i balustrady. Otwory kilku okien piwnicznych są okratowane metalowymi prętami figurowymi.

30. Fasada północno-wschodnia pałacu wsi Łowczyce.
Rys. W. Taras

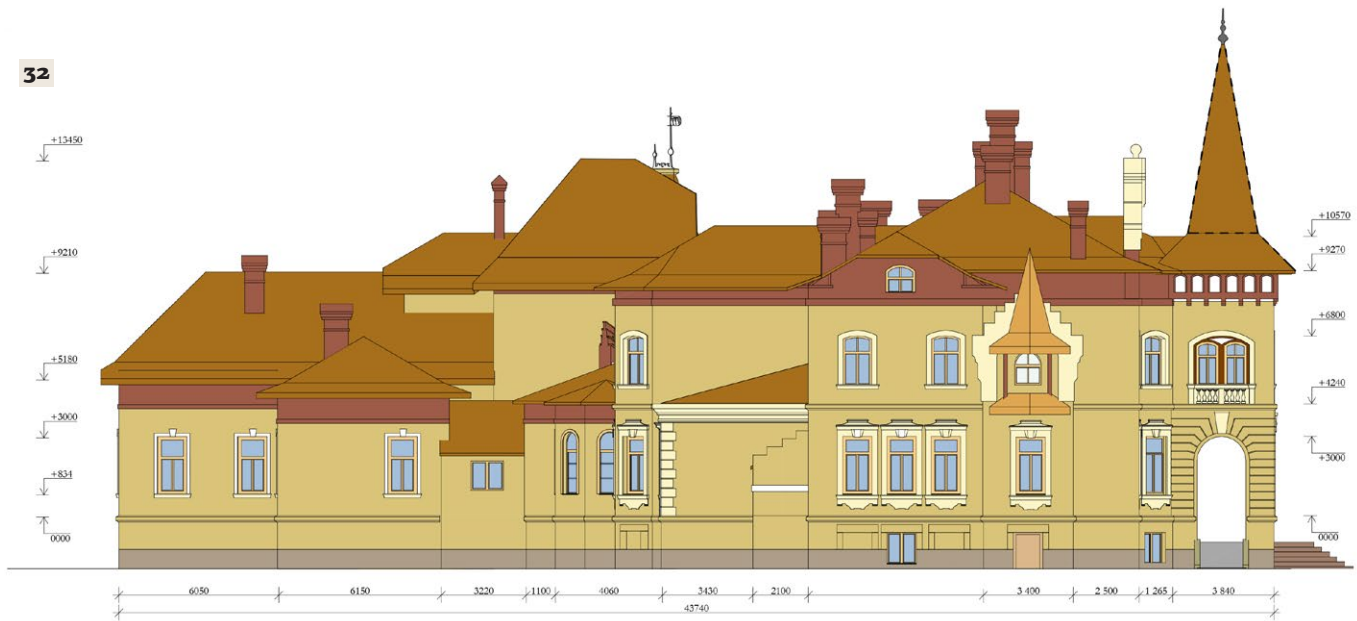
30. The north-eastern facade of the palace in Łowczyce.
Fig. by W. Taras

31. Fasada północno-zachodnia pałacu we wsi Łowczyce.
Rys. W. Taras

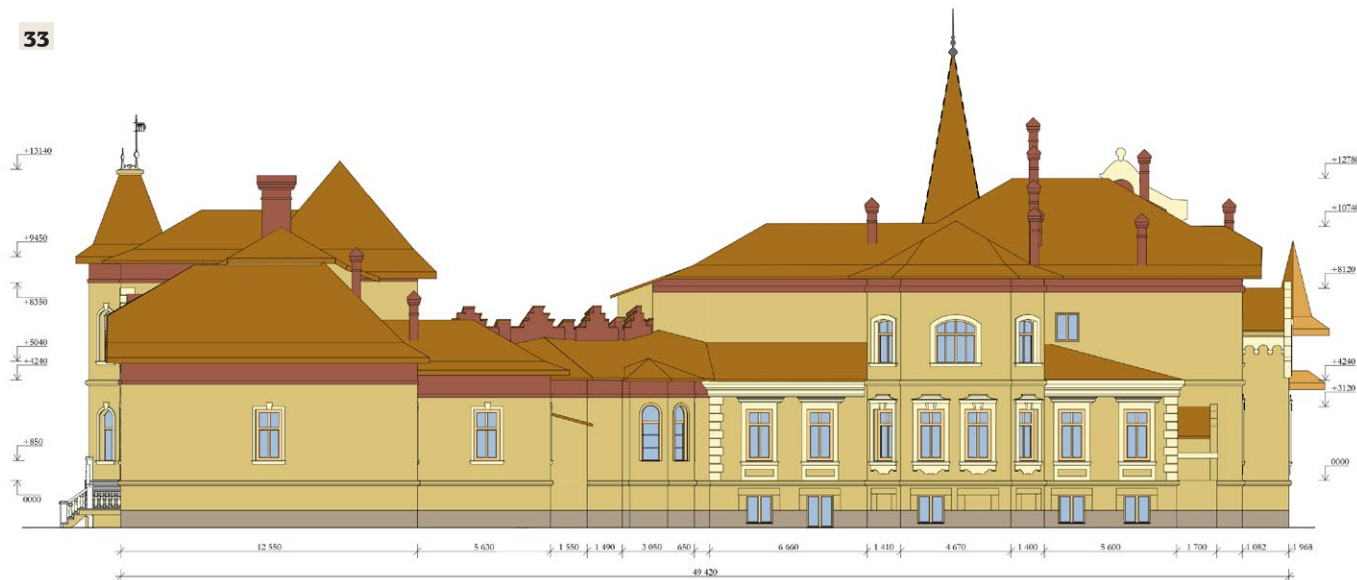
31. The north-western facade of the palace in Łowczyce.
Fig. by W. Taras

one ascended to the left – via a wooden staircase with a metal handrail made of openwork casting – to the main hall, bathrooms and drawing rooms. The drawing rooms were spacious and symmetrically arranged. From a room on the right, one could go out onto the terrace and down the stairs to the park (these stairs have not survived to our times) – Fig. 36-38. The second floor was planned symmetrically with respect to the first floor. The roof of the palace constitutes a hipped structure with different angles. The facades of the building are in Neo-Romanesque style. The walls are made of brick and plastered. The frieze, the gables along with the adjacent walls, the attic, and the gallery between the buildings were lined with brick (Fig. 39). The corners of the walls were decorated with a rustification. The crowning cornice has the form of a decorative brick triangular decoration.

32

33

Autentyczne wnętrze pałacu zostało zniszczone. Jedynie z opisów i wspomnień naocznych świadków można sobie wyobrazić, jak ono wyglądało. Wysokie sale zawierały rzeźbione abazury i kominki ozdobione alabastrowymi amorkami oraz girlandami róż⁴¹. Podłogę w holu pokryto kolorową mozaiką, a w pokojach wykonano parkiet⁴².

Oficina przy elewacji głównej powstała na planie prostokąta. Od strony tej elewacji narożnik zaakcentowano kwadratową wieżą, wysuniętą poza jego linię i zakończoną czterospadowym dachem. Na dachu wznosi się wydłużona piramida ze ściętym wierzchołkiem i ozdobną kalenicą zwieńczoną wiatrowskazem z sową (il. 41). Na prostokątnym planie oficyny, pośrodku, znajduje się wnęka, na bazie której urządzono werandę, a przed nią taras, do którego prowadzą schody w kształcie litery U, wykonane z piaskowca. Taras i schody ogrodzono alabastrową balustradą.

The semicircular and rectangular window openings were framed and fitted with interlocking stones (Fig. 40). The picturesqueness of the buildings was achieved through the use of tall brick chimneys, original frieze, window frames and balustrades. The openings of several basement windows are grated with metal figure bars.

The authentic interior of the palace has been destroyed. Only from descriptions and memories of eyewitnesses can one imagine what it looked like. High halls contained carved lampshades and fireplaces

32. Fasada południowo-wschodnia pałacu we wsi Łowczyce. Rys. W. Taras

32. The south-eastern facade of the palace in Łowczyce. Fig. by W. Taras

33. Fasada południowo-zachodnia pałacu we wsi Łowczyce. Rys. W. Taras

33. The south-western facade of the palace in Łowczyce. Fig. by W. Taras

34

36

35

Z werandy goście mogli podziwiać zachodnią część parku, gdzie rosły rośliny egzotyczne. Weranda miała dwoje drzwi i dwa okna. Obecnie ten autentyczny układ wejściowy nie istnieje, Weranda obejmowała główne wejście do oficyny. Z werandy goście przechodzili do pokoju, z którego korytarze prowadziły do małych pokoi. Drewniane spiralne schody wiodły natomiast na drugie piętro i do innych pokoi gościnnych. Osobliwy wygląd skrzydła wynikał z zastosowania oryginalnych rozwiązań

37

38

34. Główna fasada pałacu. Fot. W. Taras, 2010

34. The main facade of the palace. Photo by W. Taras, 2010

35. Portyk głównej fasady pałacu. Fot. W. Taras, 2010

35. The portico of the main facade of the palace. Photo by W. Taras, 2010

36. Widok pałacu od strony niezachowanego tarasu. Fot. W. Taras, 2010

36. View of the palace from the side of the destroyed terrace. Photo by W. Taras, 2010

37, 38. Wyjście na taras i schody pałacu, które prowadziły do parku (uszkodzone). A. Cherpita z uczniami ze szkoły i internatu, lata 50. XX w. Fot. dostarczone przez A. Cherpitę

37, 38. The exit to the terrace and the palace stairs (damaged) that led to the park. A. Cherpita with students from the school and boarding school, 1950s. Photos from A. Cherpita

decorated with alabaster cupids and garlands of roses.⁴¹ The floor in the hall was covered with colourful mosaic, and parquet was made in the rooms.⁴²

The outbuilding at the main elevation was built on a rectangular floor plan. From the side of this elevation, the corner is accentuated with a square tower, protruding beyond its line and ending with a hipped roof. On the roof, an elongated pyramid rises – with a truncated top and a decorative ridge crowned by a weathervane with an owl (Fig. 41). In the middle of the outbuilding, built on a rectangular floor plan, there is a niche with a veranda and a terrace in front of it, accessible by a U-shaped sandstone staircase. The terrace and stairs was surrounded with

39

40

41

42

konstrukcyjnych – wykorzystano elementy o różnych kształtach, a dachy usytuowano na różnej wysokości. Oba budynki, rezydencjonalny i oficynę, pokryto czerwoną dachówką⁴³, a dziś są one pokryte blachą.

Galeria lukowa została nakryta ceglany sklepieniem krzyżowym. Jej ściany podzielono pilastrami, które z kolei nakryto dachami. Pomiędzy pilastrami znajdują się cztery duże witraże o półkolistych zakończeniach. Galerię wieńczy schodkowy strych z nieotynkowanej cegły. Parapety ozdobiono tralkami (il. 42).

Park

Zaprojektowany w stylu romantycznym park krajobrazowy rozciąga się w obrębie akumulacyjnej równiny Karpat Środkowych. W sensie geomorfologicznym teren parku przylega do doliny rzeki Bereznicy. Dolina tej rzeki jest dobrze zaakcentowana rzeźbą terenu. Reprezentuje ją równina zalewowa,

an alabaster balustrade. From the veranda, guests could enjoy the western part of the park, where exotic plants were growing. The veranda had two doors and two windows. This authentic entrance layout no longer exists. The veranda included the

39. Pałac: główny budynek, galeria, oficyna. Fot. W. Taras
39. The palace: main building, gallery, outbuilding. Photo by W. Taras, 2010

40. Oprawione otwory okienne. Fot. W. Taras, 2010
40. Framed window openings. Photo by W. Taras, 2010

41. Fasada północno-zachodnia pałacu. Fot. 1938.
 R. Aftanazy, *Dzieje rezydencji na dawnych Kresach Rzeczypospolitej. T. VII: Województwo ruskie, Ziemia Halicka i Lwowska*, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław 1995, Fig. 369

41. The north-western facade of the palace. Photo from 1938. R. Aftanazy, *Dzieje rezydencji na dawnych Kresach Rzeczypospolitej. T. VII: Województwo ruskie, Ziemia Halicka i Lwowska*, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław 1995, Fig. 369

42. Galeria lukowa pałacu. Fot. W. Taras, 2010
42. The palace arch gallery. Photo by W. Taras, 2010

której szerokość wynosi 230-250 m. Zbocza doliny wznoszą się ponad równinę o 7-8 m. Od strony wschodniej park jest otoczony zabudową mieszkalną, od północy – polami i łąkami rzeki Bereźnicy, a od zachodu – drogą ze wsi Ruda i Hnizdyczów. Rzeźba parku to płaska struktura z lekkim nachyleniem w kierunku północnym. Park założono i użytkowano jako miejsce krótkoterminowego wypoczynku. Utworzono go na terenie lasu dębowo-bukowego, gdzie główny drzewostan składał się z drzew liściastych i iglastych, uzupełnionych o grupy drzew egzotycznych. W zachodniej części parku znajdowało się oczko wodne otoczone wierzbami, do którego woda płynęła z rzeki dzięki specjalnie utworzonemu kanałowi. Do stawu wpuszczano łabędzie i ryby. Schemat kompozycyjno-planistyczny parku skonstruowano na bazie sieci dróg prowadzących do pałacu. Malownicze alejki i ścieżki otaczały staw i obejmowały wszystkie zakamarki parku, docierając ostatecznie do głównej alei, która zaczynała się na wschodzie w pobliżu szklarni i prowadziła na zachód do wsi Ruda i Hnizdyczów (il. 43-45).

Dostępny asortyment dendrologiczny obejmuje w tym przypadku 45 gatunków roślin, wśród których są: pigwa japońska, berberys, akacja, wierzba, buk leśny, wierzba biała, wierzba płacząca, wierzba krucha, wierzba kozacka, olsza czarna, kasztan gorzki, oset ciernisty, grab, grusza zwyczajna, dąb czerwony, dąb szypułkowy, dereń, klon, klon jawor, klon jesionowy, lipa szerokolistna, malina, jeżyna, osika, jawor, robinia pospolita, spirea, topola biała, topola czarna, tuja, tulipanowiec, czeremcha, czereśnia, dzika róża, wiąz szypułkowy, jabłoń ogrodowa, świerk pospolity, jesion wyniosły, modrzew, sosna (il. 46, 47).

Do tworzenia kompozycji krajobrazowych wybierano drzewa tych samych gatunków i różnych rodzajów: wierzbę białą, wierzbę białą płaczącą, wierzbę kruchą, wierzbę kozią, dąb borealny, dąb szypułkowy, dąb skalny, klon ostrolistny, klon polny, klon jawor, klon jesionowy.

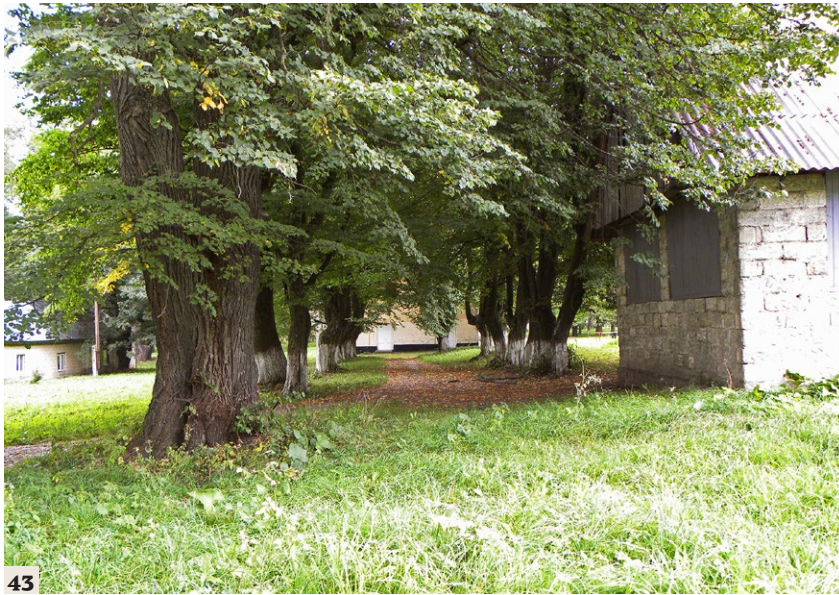
W kompozycji parku zastosowano następujące rozwiązania: sadzenie drzew tego samego gatunku w tym samym wieku; grupy drzew liściastych umiejscowiono od strony wsi, aby stworzyć iluzję pałacu w lesie; grupy drzew umieszczono na tyłach budowli pałacowej w celu utworzenia tła, dzięki któremu architektura pałacu miała być wyraźniejsza;

main entrance to the outbuilding. From the veranda, guests walked to a room from which hallways led to smaller rooms. A wooden spiral staircase led to the second floor and other guest rooms. The wing's peculiar appearance resulted from the use of original structural solutions – elements of different shapes were used, and the roofs were located at different heights. Both buildings, the residential one and the outbuilding, were covered with red tile,⁴³ whereas today they are covered with sheet metal.

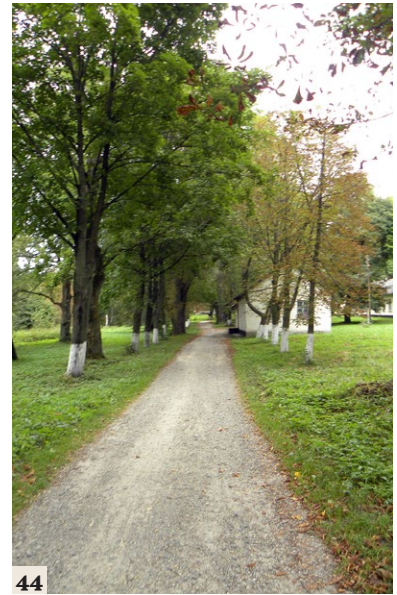
The arched gallery was covered with a brick cross vault. Its walls were divided by pilasters, which in turn were covered by roofs. Between the pilasters, there are four large stained glass semi-circular windows. The gallery was crowned by a stepped attic of unplastered brick. The window sills were decorated with balusters (Fig. 42).

The park

Designed in romantic style, the landscape park stretches within the accumulation plain of the Central Carpathians. In geomorphological terms, the park area is adjacent to the Bereznica River valley. The valley of this river is well accentuated by the relief of the terrain. It is represented by a flood plain that is 230-250 wide. The valley slopes rise 7-8 m above the plain. From the east, the park is surrounded by residential buildings, from the north - by fields and meadows of the Bereznica River, and from the west – by the road from the villages of Ruda and Hnizdyczów. The terrain of the park is a flat structure with a slight slope to the north. The park was established and used as a place for short recreation. It was created in the oak-beech forest, where the main stand consisted of deciduous and coniferous trees, supplemented by groups of exotic trees. In the western part of the park, there was a pond surrounded by willows, into which water flowed from the river through a specially built channel. In the pond, there were swans and fish. The composition-planning scheme of the park was constructed on the basis of the network of roads leading to the palace. Picturesque alleys and paths surrounded the pond and covered all corners of the park, eventually reaching the main alley which began in the east near the greenhouse and led west to the villages of Ruda and Hnizdyczów (Fig. 43-45).

43

44

45

46

zadrzewiono ścieżki i alejki drzewami różnych gatunków (topolą białą, topolą czarną, dębem czerwonym, grabem, kasztanem gorzkim, lipą szerokolistną)⁴⁴; wykorzystano drzewa różnych gatunków, w tym egzotycznych, które sprowadzono z innych krajów (np. lipę, klon, jawor, tulipanowiec); przeprowadzono prace arborystyczne z grupami drzew⁴⁵ (il. 48, 49).

Egzotykę w parku zapewniały nie tylko drzewa sprowadzone z subtropików, ale także specjalny system ich sadzenia z wykorzystaniem prac arborystycznych. Posadzone obok siebie dwa pnie, rosły i przeplatały się, tworząc iluzję jednego drzewa o dwóch potężnych pniach, które zaczynały się na poziomie gruntu. W parku do dziś występują kompozycje złożone z następujących drzew: trzech sosen, dwóch modrzewi, dwóch topoli czarnych, dwóch kasztanowców. Skład dendrologiczny parku,

The available dendrological range includes here 45 plant species, among them: Japanese quince, barberry, acacia, willow, forest beech, white willow, weeping willow, brittle willow, goat willow, black alder, bitter chestnut, thistle, hornbeam, common pear, red oak, pedunculate oak, dogwood, maple, sycamore maple, ash maple, large-leaved lime, raspberry, blackberry, aspen, sycamore, locust, spiraea, white poplar, black poplar, thuja, tulip tree, bird cherry tree, cherry

43-45. Alejki parkowe. Fot. W. Taras, 2010

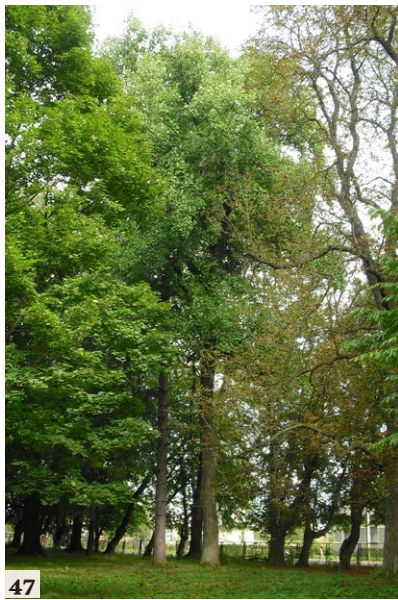
43-45. Park alleys. Photo by W. Taras, 2010

46, 47. Park. Zakres dendrologiczny. Fot. W. Taras, 2010

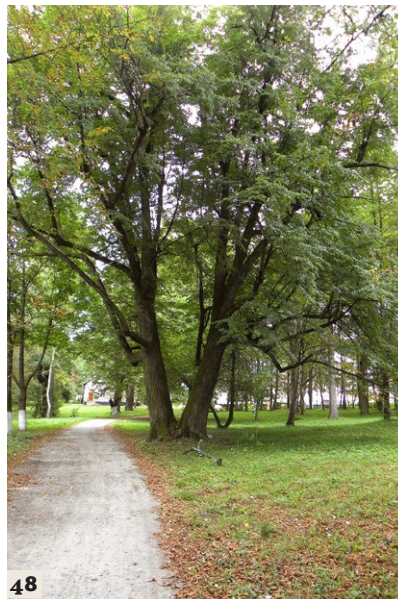
46, 47. The park. Dendrological range. Photo by W. Taras, 2010

48, 49. Grupy drzew. Prace arborystyczne. Fot. W. Taras, 2010

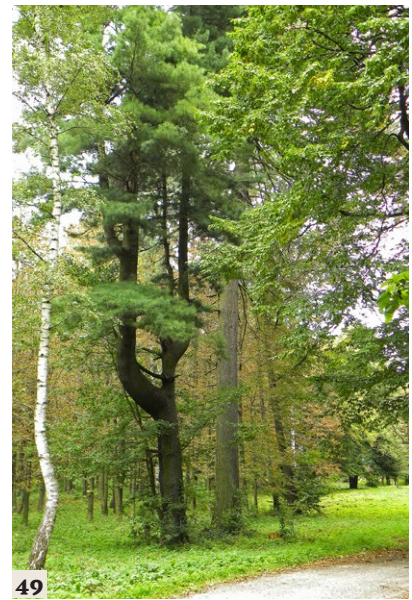
48, 49. Groups of trees. Arboricultural work. Photo by W. Taras, 2010

47

48

49

jego kolorystykę o różnych porach roku wzbogacają krzewy egzotycznego derenia, berberysu i sosny. W zachodniej części parku rośnie tulipanowiec – jedyny, który ocalał z sadzonek przywiezionych z subtropików⁴⁶.

Przed zespołem pałacowym, od strony podjazdu i wejścia głównego, znajdował się duży trawnik z różami lodygowymi, otoczony żywopłotem. Nieco dalej od głównego wejścia, na wprost tarasu ze schodami przylegającymi do głównego budynku, wzniesiono okrągłą fontannę, której środek zdobiła rzeźba antycznej bogini polowań Diany z psem myśliwskim u jej stóp⁴⁷. W fontannie krążyła woda doprowadzana przez specjalnie do tego przeznaczone otwory w rurach. We wschodniej części parku znajdowały się szklarnia i oranżeria, z których dostarczano na stół właściciela świeże warzywa i kwiaty. Dla rozrywki w parku urządzono kort tenisowy z drobno potłuczonych cegieł⁴⁸.

Inne budynki znajdujące się na terenie kompleksu pałacowego

Na omawianym terenie postawiono wiele budynków gospodarczych, w tym kotłownię (il. 34 po lewej), powozownię (il. 50), stajnie (obecnie sale do lekcji wychowania fizycznego dla uczniów z internatu – il. 51), dom dla dawnej obsługi pałacu (obecnie internat, il. 52). Obok posiadłości znajdował się młyn, którego kamienny budynek służy teraz jako magazyn złomu (il. 53).

tree, dog rose, white elm, garden apple tree, Norway spruce, common ash, larch, pine (Fig. 46, 47).

Trees of the same species and of different types were selected for landscape compositions: white willow, weeping white willow, brittle willow, goat willow, boreal oak, pedunculate oak, kermes oak, sharp-leaved maple, field maple, sycamore maple, ash maple.

The following solutions were used in the composition of the park: planting trees of the same species of the same age; groups of deciduous trees were placed on the side of the village to create the illusion of the palace in the forest; groups of trees were placed at the back of the palace to create a background against which the architecture of the palace was to be clearer; paths and alleys were covered with trees of different species (white poplar, black poplar, red oak, hornbeam, bitter chestnut, large-leaved lime⁴⁴); trees of different species were used, including exotic trees imported from other countries (e.g. lime, maple, sycamore, tulip tree); arboristic work was carried out on groups of tree (Fig. 48, 49).⁴⁵

The exoticism in the park was provided not only by trees imported from the subtropics, but also by a special system of planting them using arborist work. Planted side by side, the two trunks grew and intertwined, creating the illusion of a single tree with two massive trunks that began at the ground level. In the park, there are still compositions of the following trees: three pines, two larches, two black poplars, two chestnut trees. The dendrological composition of the park, its colours at different times of the year are

Stan obecny

W czasie I wojny światowej kompleks pałacowy został splądrowany, ale same budynki nie zostały uszkodzone. Teren parku do 1939 roku był dobrze zadbane. W 1939 roku właściciele opuścili majątek, co doprowadziło do ostatecznej grabieży i zniszczenia wnętrza pałacu. W 1946 roku utworzono w tym miejscu szkołę dla dzieci głuchoniemych, a w 1964 roku – internat dla dzieci z niepełnosprawnością intelektualną. Od roku 1939 do czasów obecnych kompleks pałacowy traci zatem swoją autentyczność. Analiza stanu pałacu pozwoliła na odnotowanie następujących zmian: dach kryty dachówką zastąpiono blachą ocynkowaną; widoczne są ubytki konstrukcyjne (jeśli chodzi o schody przy wejściu do portyku, taras przy drugim wyjściu z głównego budynku pałacowego czy też wieżę) i znaczne ubytki autentycznej stolarki; wyraźny jest ubytek elementów dekoracyjnych

enriched by the shrubs of exotic dogwood, barberry and pine. In the western part of the park, a tulip tree grows – the only one that survived from seedlings brought from the subtropics.⁴⁶

In front of the palace complex, on the side of the driveway and main entrance, there was a large lawn with stemmed roses, surrounded by a hedge. A little further from the main entrance, opposite the terrace with stairs adjacent to the main building, a circular fountain was erected, the centre of which was decorated with a statue of the ancient hunting goddess Diana with a hunting dog at her feet.⁴⁷ Water circulated in the fountain through specially designed holes in pipes. In the eastern part of the park, there was a greenhouse and an orangery, from which fresh vegetables and flowers were delivered straight to the owner's table. A tennis court made of finely broken bricks was built for entertainment purposes.⁴⁸

Other buildings located in the palace complex

Many outbuildings were erected on the whole site, including a boiler house (Fig. 34 on the left), a coach house (Fig. 50), stables (now physical education classrooms for boarding school pupils – Fig. 51), a house for former palace staff (now a boarding school – Fig. 52). Next to the estate, there was a mill, whose stone building now serves as a scrap metal warehouse (Fig. 53).

Current state

During World War I, the palace complex was looted, but the buildings themselves were not damaged. Until 1939, the park area was well looked after.⁴⁹ In 1939, the owners left the estate, which led to the final looting and destruction of the palace interiors. In 1946, a school for deaf children was established on the site, and in 1964 – a boarding school for children with intellectual disabilities. From 1939 to the present,

50. Powozownia. Fot. W. Taras, 2010

50. A coachhouse. Photo by W. Taras, 2010

51. Stajnie – obecnie sale do lekcji wychowania fizycznego dla uczniów szkoły i internatu. Fot. W. Taras, 2010

51. Stables – now physical education classrooms for school and boarding school students. Photo by W. Taras, 2010

52

(gzymśów, obramień okiennych, parapetów, kamiennych kuli na frontonie, ozdobnego dachu, balustrady w galerii); pojawiły się murowane szczeliny na elewacji; zmieniono projekt schodów przy wejściu do budynku gościnnego; od strony elewacji głównej, na wysokości drugiego piętra, znajduje się dodatkowe wyjście, do którego prowadzi żelazna drabina, zamontowana pod kątem 70°; zaobserwowano też zawilgocenie w niektórych miejscach cokołu i muru (wilgoć jest wciągana drogą kapilarną z fundamentu po cokole i ścianach); widoczne są znaczne obszary zawilgocenia ścian z powodu uszkodzonego systemu odwodnienia dachu; wyraźny jest ubytek warstw tynku – tynk obsypuje się prawie ze wszystkich elewacji; zniszczony został wizerunek kominów ze względu na instalację urządzeń zwiększających siłę ciągu kominów; zaobserwowano braki płytek na pilastrach i poddaszu galerii; w reprezentacyjnej części pałacu, naprzeciw głównego wejścia, wybudowano parterową jadalnię, co zaburza ogólny wygląd zespołu.

W parku występują dwa rodzaje krajobrazu: łąkowo-parkowy oraz parkowy zdegradowany. Pierwszy typ, o otwartej strukturze przestrzennej, jest charakterystyczny dla północnej i północno-wschodniej części parku, która graniczy z zabudową mieszkalną, korytem rzeki, przylegającym do młyna niewielkim terenem leśno-parkowym (nieobjętym parkiem) i strefą zdegradowanego krajobrazu parkowego.

52. Dom pokojówki – obecnie dormitorium. Fot. W. Taras, 2010

52. A maid's house – now a dormitory. Photo by W. Taras, 2010

53. Młyn – obecnie magazyn złomu. Fot. W. Taras, 2011

53. A mill – now a scrap metal warehouse. Photo by W. Taras, 2011

53

the palace complex has lost its authenticity. An analysis of the condition of the palace has revealed the following changes: the tiled roof has been replaced with galvanised sheet metal; structural losses are evident (in regard to the stairs at the portico entrance, the terrace at the second exit from the main palace building, or the tower) and significant losses of authentic woodwork; the loss of decorative elements (cornices, window frames, window sills, stone spheres on the pediment, decorative roof, balustrade in the gallery) is evident; brick cracks appeared on the elevation; the design of the stairs at the entrance to the guest building was changed; on the side of the main elevation, at the level of the second floor, there is an additional exit to which an iron ladder, installed at an angle of 70°, leads; moisture has also been observed in some places on the plinth and the wall (moisture is drawn by capillary action from the foundation along the plinth and the walls); considerable areas of moisture are visible on the walls due to the damaged roof drainage system; loss of plaster layers is noticeable – the plaster is falling down from almost all the elevations; the appearance of chimneys has been destroyed due to the installation of devices increasing the draught of chimneys; loss of tiles on pilasters and in the attic gallery is also evident; in the representative part of the palace, opposite the main entrance, a one-storey dining room has been built, which disturbs the overall appearance of the complex.

There are two types of landscape in the park: meadow park landscape and degraded park landscape. The first type, with an open spatial structure, is characteristic for the northern and north-eastern parts of the park, which border with the residential buildings, riverbed, small forest-park area adjacent

Z kolei obszar zdegradowanego krajobrazu parku obejmuje w pełni ukształtowaną łąkę z rozproszonymi pojedynczymi drzewami i krzewami. Wzbogacenia wymaga skład gatunkowy drzew i krzewów, ukształtowany głównie w sposób naturalny. W północnej i południowo-wschodniej części parku dość dobrze zachowała się typowa roślinność łąkowa. Obszar zdegradowanego krajobrazu parkowego zajmuje też pozostałą część centralnej strefy, która nie jest już objęta parkiem, lecz stanowi teren przylegający do zabudowy internatu, co doprowadziło do zaburzenia całej kompozycji i zakłócenia zagospodarowania przestrzennego.

W 2008 roku pracownicy Ogrodu Botanicznego Uniwersytetu Lwowskiego im. I. Franko opracowali projekt rekonstrukcji parku. Zgodnie z tą dokumentacją powstał inny projekt, przygotowany przez organizację społeczną Światło Zaangażowania, przy wsparciu Centrum Inicjatyw promującego działalność i rozwój inicjatywy publicznej „Jednoczenie” (na koszt Fundacji Ch. Motta w ramach programu „Wspólne Cele”). Realizacja tego projektu została przeprowadzona przez organizację publiczną EKO-Środowisko z Żydaczowa. Chodziło tu o poprawę adaptacji społecznej dzieci z niepełnosprawnością intelektualną poprzez podejmowanie przez same dzieci działań środowiskowych mających na celu polepszenie stanu unikalnych krajobrazów otoczenia, w połączeniu z działaniami na rzecz edukacji ekologicznej. Projekt zakładał przekształcenie i poprawę terenu zajmowanego przez budynki internatu, a także odtworzenie i wzbogacenie – lub stworzenie nowych – indywidualnych kompozycji krajobrazowych i fragmentów parkowych, które powinny być połączone wygodnym, interesującym deptakiem⁵⁰.

Niestety takie postępowanie nie ma nic wspólnego z działaniami na rzecz rekonstrukcji historycznej. Zespołowi pałacowo-parkowemu we wsi Łowczyce należy nadać status zabytku architektury o znaczeniu państwowym; przeprowadzić w nim odpowiednie prace konserwatorskie i określić prawidłowe użytkowanie tego zespołu. ■

to the mill (not covered by the park), and the zone of the degraded park landscape. In contrast, the area of the degraded landscape comprises a fully formed meadow with scattered individual trees and shrubs. The species composition of trees and shrubs, mainly naturally formed, needs to be enriched. In the northern and south-eastern parts of the park, typical meadow vegetation is quite well preserved. The area of the degraded park landscape also occupies the remaining part of the central zone, which is no longer included in the park, but is an area adjacent to the boarding school, which has led to the disruption of the entire composition and land development.

In 2008, workers of the Botanical Garden of the I. Franko University in Lviv developed a project to reconstruct the park. According to this documentation, another project was developed, prepared by the social organisation Light of Commitment, with the support of the Centre for Initiatives promoting the activity and development of the public initiative “Unification” (at the expense of the Ch. Mott Foundation within the “Common Purposes” programme). The implementation of this project was carried out by the public organisation ECO-Environment from Żydaczów. The aim was to improve the social adaptation of children with intellectual disabilities through community-based activities undertaken by the children themselves to refine the unique landscapes of the local area, combined with environmental education activities. The project involved the transformation and improvement of the area occupied by the dormitory buildings as well as the recreation and enrichment – or creation of new – individual landscape compositions and park fragments, which should be connected by a comfortable, interesting promenade.⁵⁰

Unfortunately, such actions have nothing to do with historical reconstruction activities. The palace and park complex in Łowczyce should be given the status of an architectural monument of national importance; appropriate conservation works should be carried out and the proper use of the complex should be determined. ■

Wiktoria Taras – doktor nauk architektonicznych, badaczka zabytków ogrodowych i parkowych. Urodziła się w 1969 roku w Kiszyniowie (Mołdawia) w rodzinie inteligencji ukraińskiej. Absolwentka Wydziału Architektury Politechniki w Kiszyniowie

Wiktoria Taras – PhD in Architectural Sciences, researcher of garden and park monuments. She was born in 1969 in Chisinau (Moldova) into a family of Ukrainian intelligentsia. Graduate of the Faculty of Architecture, Chisinau University of Technology

(1986-1991). Doktorat uzyskała na Politechnice Lwowskiej (2002) w temacie „Ogrody klasztorne Galicji”. Od 2001 roku pracuje jako starszy pracownik naukowy w Instytucie Etnologii Narodowej Akademii Nauk Ukrainy. Stypendystka Federalnego Ministerstwa Nauki i Transportu Austrii (2001, 2003-2005), Kasy im. Józefa Mianowskiego w Polsce (2003), Prezydium Akademii Nauk Ukrainy (2004). Autorka monografii i artykułów dotyczących zabytków architektury oraz sztuki krajobrazu, publikowanych w wielu czasopismach i monografiach zbiorowych.

(1986-1991). She received her PhD degree at the Lviv Polytechnic (2002) on the subject “Monastic Gardens of Galicia”. Since 2001, she has worked as a senior researcher at the Ethnology Institute in the National Academy of Sciences of Ukraine. Scholarship holder of the Federal Ministry of Science and Transport of Austria (2001, 2003-2005), the Józef Mianowski Foundation in Poland (2003), the Presidium of the Academy of Sciences of Ukraine (2004). Author of monographs and articles on architectural monuments and landscape art, published in many journals and collective monographs.

Przypisy

- 1 F. Sulomierski, W. Walewski (red.), *Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich*. T. V: *Kutowa Wola-Malczyce*, Warszawa 1884, s. 752.
- 2 M. Orłowicz, *Ilustrowany przewodnik po Galicji, Bukowinie, Spiszu, Orawie i Śląsku Cieszyńskim*, Lwów 1919.
- 3 Kriegsarchiv des Österreichischen Staatsarchivs in Wien. Galizien und Lodomerien, *Josephinische Landesaufnahme*, 1779-1783, B IX a 390, 1:28 800.
- 4 Centralny Derżawnyj Istorycznyj Archiw u Lwowi, F. 186, Op. 12, Spr. 319, 1850 r. 1:14 400.
- 5 Kriegsarchiv des Österreichischen Staatsarchivs in Wien. Galizien und Bukowina, *Franziseische Landesaufnahme*, 1861-1864, B IX a 387, 1:14 400.
- 6 *Łowczyce, Pałac hrabiów Hołuhowskich*, <https://audiovis.nac.gov.pl/obraz/110414/> [dostęp: 14.01.2021].
- 7 R. Aftanazy, *Dzieje rezydencji na dawnych Kresach Rzeczypospolitej*. T. VII: *Województwo ruskie, Ziemia Halicka i Lwowska*, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław 1995, s. 367.
- 8 G. Rąkowski, *Ukraińskie Karpaty i Podkarpacie: Część zachodnia. Przewodnik. Tom 1: Rewasz, Pruszków 2013*, s. 28-285.
- 9 O. Czynyliuk, *Galycyzna – Terra-incognita: roman u fragmentach*, Czerwona Kałyna, Lwów 2002, s. 1-3.
- 10 D. Hrynczyszyn, L. Humecka, I. Kernyckyj (red.), *Słownik staroukrajinskoj mowy*, Naukowa Dumka, Kyjiw 1977, p. 554.
- 11 A. Jabłonowski, *Zródła dziejowe*. T. 20: *Ziemie ruskie. Ruś Czerwona*. Cz. 1, Gebethner i Wolff, Warszawa 1902, s. 79.
- 12 P. Zacharczycyna, *Persi pozemelni kadastry Galycyzny*, Naukowa Dumka, Kyjiw 1965, s. 176.
- 13 Centralny Derżawnyj Istorycznyj Archiw u Lwowi, Metryka józeffińska (1785-1788), F. XVI-92, Metryka franciszkańska (1819-1820), F. XVI-141; M. Hudash, *Ukrajinski karpatski i prykarpatski nazwy naselonych punktiw (utworennia wid apeliatywnych antroponimiv)*, Instytut Etnologii NAN Ukrainy, Lwów 2004, s. 211-212.
- 14 A. Boniecki, A. Reiski, *Herbarz polski*. T. 7: *Grabowscy – Hulkiwiczowie*, Skład główny Gebethner i Wolff, Warszawa 1904, s. 108.
- 15 J. Dunin-Borkowski, *Genealogie żyjących utytułowanych rodów polskich*, 1895, s. 149.
- 16 *Wiadomości Krajowe Ze Lwowa. Trzeci spis darów dla dotkniętych nową powodzią włościan*, „Gazeta Lwowska”, 2 sierpnia 1845, nr 90, s. 1.
- 17 Z. Pusłowski, *Szlachta Galicji w XIX w. Spis alfabetyczny szlachty polskiej w Galicji*, rękopis, Biblioteka Jagiellońska, BJ Rkp. Przyb. 744/99, 1884-1913, s. 35, <https://www.jbc.bj.uj.edu.pl/dlibra/publication/213194/edition/201881> [dostęp: 14.01.2021].

Endnotes

- 1 F. Sulomierski, W. Walewski (ed.), *Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich*. T. V: *Kutowa Wola-Malczyce*, Warszawa 1884, p. 752.
- 2 M. Orłowicz, *Ilustrowany przewodnik po Galicji, Bukowinie, Spiszu, Orawie i Śląsku Cieszyńskim*, Lwów 1919.
- 3 Kriegsarchiv des Österreichischen Staatsarchivs in Wien. Galizien und Lodomerien, *Josephinische Landesaufnahme*, 1779-1783, B IX a 390, 1:28 800.
- 4 Centralny Derżawnyj Istorycznyj Archiw u Lwowi, F. 186, Op. 12, Spr. 319, 1850 r. 1:14 400.
- 5 Kriegsarchiv des Österreichischen Staatsarchivs in Wien. Galizien und Bukowina, *Franziseische Landesaufnahme*, 1861-1864, B IX a 387, 1:14 400.
- 6 *Łowczyce, Pałac hrabiów Hołuhowskich*, <https://audiovis.nac.gov.pl/obraz/110414/> [access: 14.01.2021].
- 7 R. Aftanazy, *Dzieje rezydencji na dawnych Kresach Rzeczypospolitej*. T. VII: *Województwo ruskie, Ziemia Halicka i Lwowska*, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław 1995, p. 367.
- 8 G. Rąkowski, *Ukraińskie Karpaty i Podkarpacie: Część zachodnia. Przewodnik. Tom 1: Rewasz, Pruszków 2013*, pp. 28-285.
- 9 O. Czynyliuk, *Galycyzna – Terra-incognita: roman u fragmentach*, Czerwona Kałyna, Lwów 2002, pp. 1-3.
- 10 D. Hrynczyszyn, L. Humecka, I. Kernyckyj (ed.), *Słownik staroukrajinskoj mowy*, Naukowa Dumka, Kyjiw 1977, p. 554.
- 11 A. Jabłonowski, *Zródła dziejowe*. T. 20: *Ziemie ruskie. Ruś Czerwona*. Cz. 1, Gebethner i Wolff, Warszawa 1902, p. 79.
- 12 P. Zacharczycyna, *Persi pozemelni kadastry Galycyzny*, Naukowa Dumka, Kyjiw 1965, p. 176.
- 13 Centralny Derżawnyj Istorycznyj Archiw u Lwowi, Metryka józeffińska (1785-1788), F. XVI-92, Metryka franciszkańska (1819-1820), F. XVI-141; M. Hudash, *Ukrajinski karpatski i prykarpatski nazwy naselonych punktiw (utworennia wid apeliatywnych antroponimiv)*, Instytut Etnologii NAN Ukrainy, Lwów 2004, pp. 211-212.
- 14 A. Boniecki, A. Reiski, *Herbarz polski*. T. 7: *Grabowscy – Hulkiwiczowie*, Skład główny Gebethner i Wolff, Warszawa 1904, p. 108.
- 15 J. Dunin-Borkowski, *Genealogie żyjących utytułowanych rodów polskich*, 1895, p. 149.
- 16 *Wiadomości Krajowe Ze Lwowa. Trzeci spis darów dla dotkniętych nową powodzią włościan*, “Gazeta Lwowska”, 2 August 1845, no. 90, p. 1.
- 17 Z. Pusłowski, *Szlachta Galicji w XIX w. Spis alfabetyczny szlachty polskiej w Galicji*, a manuscript, Jagiellonian Library, BJ Rkp. Przyb. 744/99, 1884-1913, p. 35, <https://www.jbc.bj.uj.edu.pl/dlibra/publication/213194/edition/201881> [access: 14.01.2021].

- 18 Centralny Derżawnyj Istorycznyj Archiw u Lwowi, F. 186..., op. cit.
- 19 Kriegsarchiv des Österreichischen Staatsarchivs in Wien. Galizien und Bukowina..., op. cit.
- 20 J. Dunin Borkowski, *Almanach Błękitny. Genealogia żyjących rodów polskich*, Lwów 1909, s. 570.
- 21 Starzeński, Henryk Graf, https://www.parlament.gv.at/WWER/PARL/J1848/Starzenski_1.shtml [dostęp: 12.01.2021].
- 22 J. Bigo. Najnowszy skorowidz wszystkich miejscowości z przysiółkami w Królestwie Galicyi, Wielkim Księstwie Krakowskiem i Księ. Bukowińskiem z uwzględnieniem wszystkich dotąd zaszytych zmian terytoryalnych kraju. Z oznaczeniem: Starostw, Sądów powiatowych, Urzędów parafialnych, Urzędów pocztowych i telegraficznych, wraz z odległością tychże w kilometrach od dotyczącej miejscowości, Spisu ludności wedle obliczenia z r. 1904, Właściciele posiadłości dóbr tabularnych, Zestawienie Sądów obwodowych z przynależnymi Sądami powiatowymi, Wykaz powiatowych Dyrekcji Skarbu, Spisu posterunków Żandarmeryi i Streszczenie przepisów pocztowych, telegraficznych i telefonicznych, Drukarnia Ludowa, Lwów 1904, s. 101.
- 23 R. Aftanazy, op. cit., s. 362.
- 24 *Nekrologia*, „Kurjer Lwowski” 1916, nr 178 (8.04), s. 4.
- 25 Ibidem.
- 26 T. Chrząński, *Tablice odmian herbowych Chrząńskiego (1821-1887)*, A. Fiedler, Poznań-Warszawa 1909, s. 5.
- 27 Parlament Österreich Republik. Franz Adlgasser. Kurzbiografie Starzeński, Henryk Graf – Parlamentarier 1848-1918, https://www.parlament.gv.at/WWER/PARL/J1848/Starzenski_1.shtml, [dostęp: 16.01.2021].
- 28 Dosłowne tłumaczenie z francuskiego brzmi „koniec wieku”. To powiedzenie odnosi się do nowych, radykalnych twórców czy też „owoców” końca starej epoki. Na określenie pozytywnych aspektów tamtych czasów używa się terminu „piękna epoka”.
- 29 *Deiningen, Julius (1852-1924), Architekt*, https://www.biographien.ac.at/oebl/oebl_D/Deiningen_Julius_1852_1924.xml [dostęp: 12.01.2021].
- 30 Dziś znana jest jako willa arcyksięcia Eugeniusza, który odziedziczył ją w 1894 roku.
- 31 I. Duda, *Głuchowski Agenor*, [w:] *Ternopolski encyklopedyczny słownik*, red. G. Jaworski i in., Wydawnictwo Zbrucz, Ternopil 2004, s. 451.
- 32 S. Kieniewicz, *Gołuchowski Agenor (1812-1875)*, [w:] *Polski słownik biograficzny*, t. VIII, Zakład Narodowy imienia Ossolińskich, Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk, Wrocław-Kraków-Warszawa 1959-1960, s. 257-260.
- 33 *Szematyzm Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkim Księstwem Krakowskiem na rok 1914*, Nakładem Prezydium C.K. Namiestnictwa, Lwów 1914, s. 1047-1048.
- 34 B. Patlewicz, R. Tomczyk, *Cmentarz Janowski we Lwowie. Polskie dziedzictwo narodowe*, t. 2, Wydawnictwo Zapol, Szczecin 2017, s. 110.
- 35 *Księga pamiątkowa Towarzystwa «Bratniej Pomocy» Słuchaczy Politechniki we Lwowie*, Towarzystwo «Bratniej Pomocy» Słuchaczy Politechniki, Lwów 1897, s. 209.
- 36 J. Biriulow, *Dolyńskij Iwan*, [w:] *Encyklopedia Lwowa*, red. A. Kozyckij, I. Pdkowa, Litopys, Lwiw 2007, s. 115-116.
- 37 *Księga pamiątkowa...*, op. cit., s. 209.
- 38 J. Biriulow, O. Zacharewyczi, *Tworci stołycznogo Lwowa*, Centr Europy, Lwiw 2010, s. 67.
- 39 O. Czynyliuk, op. cit., s. 1.
- 40 Ibidem.
- 41 Ibidem.
- 18 Centralny Derżawnyj Istorycznyj Archiw u Lwowi, F. 186..., op. cit.
- 19 Kriegsarchiv des Österreichischen Staatsarchivs in Wien. Galizien und Bukowina..., op. cit.
- 20 J. Dunin Borkowski, *Almanach Błękitny. Genealogia żyjących rodów polskich*, Lwów 1909, p. 570.
- 21 Starzeński, Henryk Graf, https://www.parlament.gv.at/WWER/PARL/J1848/Starzenski_1.shtml [access: 12.01.2021].
- 22 J. Bigo. Najnowszy skorowidz wszystkich miejscowości z przysiółkami w Królestwie Galicyi, Wielkim Księstwie Krakowskiem i Księ. Bukowińskiem z uwzględnieniem wszystkich dotąd zaszytych zmian terytoryalnych kraju. Z oznaczeniem: Starostw, Sądów powiatowych, Urzędów parafialnych, Urzędów pocztowych i telegraficznych, wraz z odległością tychże w kilometrach od dotyczącej miejscowości, Spisu ludności wedle obliczenia z r. 1904, Właściciele posiadłości dóbr tabularnych, Zestawienie Sądów obwodowych z przynależnymi Sądami powiatowymi, Wykaz powiatowych Dyrekcji Skarbu, Spisu posterunków Żandarmeryi i Streszczenie przepisów pocztowych, telegraficznych i telefonicznych, Drukarnia Ludowa, Lwów 1904, p. 101.
- 23 R. Aftanazy, op. cit., p. 362.
- 24 *Nekrologia*, „Kurjer Lwowski” 1916, no. 178 (8.04), p. 4.
- 25 Ibidem.
- 26 T. Chrząński, *Tablice odmian herbowych Chrząńskiego (1821-1887)*, A. Fiedler, Poznań-Warszawa 1909, p. 5.
- 27 Parlament Österreich Republik. Franz Adlgasser. Kurzbiografie Starzeński, Henryk Graf – Parlamentarier 1848-1918, https://www.parlament.gv.at/WWER/PARL/J1848/Starzenski_1.shtml [access: 16.01.2021].
- 28 The literal translation from French means: “end of the century”. This saying applies to the radical new creations or “fruits” of the end of the old age. The term “beautiful era” [Belle Epoque] is used to describe the positive aspects of that time.
- 29 *Deiningen, Julius (1852-1924), Architekt*, https://www.biographien.ac.at/oebl/oebl_D/Deiningen_Julius_1852_1924.xml [access: 12.01.2021].
- 30 Today it is known as the villa of Archduke Eugene, who inherited it in 1894.
- 31 I. Duda, *Głuchowski Agenor*, [in:] *Ternopolski encyklopedyczny słownik*, ed. G. Jaworski et al., Wydawnictwo Zbrucz, Ternopil 2004, p. 451.
- 32 S. Kieniewicz, *Gołuchowski Agenor (1812-1875)*, [in:] *Polski słownik biograficzny*, vol. VIII, Zakład Narodowy imienia Ossolińskich, Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk, Wrocław-Kraków-Warszawa 1959-1960, pp. 257-260.
- 33 *Szematyzm Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkim Księstwem Krakowskiem na rok 1914*, Nakładem Prezydium C.K. Namiestnictwa, Lwów 1914, pp. 1047-1048.
- 34 B. Patlewicz, R. Tomczyk, *Cmentarz Janowski we Lwowie. Polskie dziedzictwo narodowe*, vol. 2, Wydawnictwo Zapol, Szczecin 2017, p. 110.
- 35 *Księga pamiątkowa Towarzystwa «Bratniej Pomocy» Słuchaczy Politechniki we Lwowie*, Towarzystwo «Bratniej Pomocy» Słuchaczy Politechniki, Lwów 1897, p. 209.
- 36 J. Biriulow, *Dolyńskij Iwan*, [in:] *Encyklopedia Lwowa*, eds. A. Kozyckij, I. Pdkowa, Litopys, Lwiw 2007, pp. 115-116.
- 37 *Księga pamiątkowa...*, op. cit., p. 209.
- 38 J. Biriulow, O. Zacharewyczi, *Tworci stołycznogo Lwowa*, Centr Europy, Lwiw 2010, p. 67.
- 39 O. Czynyliuk, op. cit., p. 1.
- 40 Ibidem.
- 41 Ibidem.

- 42 Ibidem.
 43 Ibidem.
 44 Ibidem.
 45 Ibidem.
 46 Ibidem.
 47 Ibidem.
 48 Ibidem.
 49 R. Aftanazy, op. cit., s. 363.
 50 Y. Turchenyak, *Zberegiti i primnozhati. Informacijij byuleten*, Ekos-Zhidachiv: Gromads'ka organizaciya «EKO-Dovkillya», nr 7, s. 6.
- 42 Ibidem.
 43 Ibidem.
 44 Ibidem.
 45 Ibidem.
 46 Ibidem.
 47 Ibidem.
 48 Ibidem.
 49 R. Aftanazy, op. cit., p. 363.
 50 Y. Turchenyak, *Zberegiti i primnozhati. Informacijij byuleten*, Ekos-Zhidachiv: Gromads'ka organizaciya «EKO-Dovkillya», no. 7, p. 6.

Bibliografia / Bibliography

Źródła archiwalne / Archival sources

- Centralnyj Derżawnyj Istorycznyj Archiw u Lwowi, F. 186, Op.12, Spr. 319, 1850 r. 1:14 400.
- Kriegsarchiv des Österreichischen Staatsarchivs in Wien. Galizien und Bukowina. Franziszeische Landesaufnahme, 1861-1864, B IX a 387, 1:28 000.
- Literatura / Literature**
- Aftanazy R., *Dzieje rezydencji na dawnych Kresach Rzeczypospolitej. T. VII: Województwo ruskie, Ziemia Halicka i Lwowska*, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław 1995.
- Bigo J., *Najnowszy skorowidz wszystkich miejscowości z przysiółkami w Królestwie Galicyi, Wielkim Księstwie Krakowskim i Księg. Bukowińskim z uwzględnieniem wszystkich dotąd zaszytych zmian terytorjalnych kraju. Z oznaczeniem: Starostw, Sądów powiatowych, Urzędów parafialnych, Urzędów pocztowych i telegraficznych, wraz z odległością tychże w kilometrach od dotychczasowej miejscowości, Spisu ludności wedle obliczenia z r. 1904, Właściciele posiadłości dóbr tabularnych, Zestawienie Sądów obwodowych z przynależnymi Sądami powiatowymi, Wykaz powiatowych Dyrekcji Skarbu, Spisu posterunków Żandarmerji i Streszczenie przepisów pocztowych, telegraficznych i telefonicznych*, Drukarnia Ludowa, Lwów 1904.
- Biriulow J., *Dolyński Iwan*, [w:] *Encyklopedia Lwowa*, red. A. Kozycyk, I. Pdkowa, Litopys, Lwów 2007.
- Biriulow J., *Zacharewyczi twórci stołycznego Lwowa*, Centr Europy, Lwów 2010.
- Chrząński T., *Tablice odmian herbowych Chrząńskiego (1821-1887)*, A. Fiedler, Poznań-Warszawa 1909.
- Czynyliuk O., *Galycyzna – Terra-incognita: roman u fragmentach*, Czerwona Kałyna, Lwów 2002, s. 1-3.
- Duda I., *Głuchowski Agenor*, [w:] *Ternopolski encyklopedyczny słownik*, red. G. Jaworski i in., Wydawnictwo Zbrucz, Ternopil 2004.
- Hrynczyszyn D., Humecka L., Kernycyk I. (red.), *Słownik staroukrajinskoji mowy*, Naukowa Dumka, Kujiw 1977.
- Hudash M., *Ukrajinski karpatski i prykarpatski nazwy naselonych punktiw (utworennia wid apeliatywnych antroponimiw)*, Instytut Etnologii NAN Ukrainy, Lwów 2004.
- Jabłonowski A., *Źródła dziejowe. T. 20: Ziemia ruskie. Ruś Czerwona. Cz. 1.*, Gebethner i Wolff, Warszawa 1902.
- Kieniewicz S., *Gołuchowski Agenor (1812-1875)*, [w:] *Polski słownik biograficzny*, t. VIII, Zakład Narodowy imienia Ossolińskich, Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk, Wrocław-Kraków-Warszawa 1959-1960, s. 257-260.
- Księga pamiątkowa Towarzystwa «Bratniej Pomocy» Słuchaczy Politechniki we Lwowie*, Towarzystwo «Bratniej Pomocy» Słuchaczy Politechniki, Lwów 1897.
- Nekrologia*, „Kurjer Lwowski”, 1916, nr 178 (8.04), s. 4.
- Patlewicz B., Tomczyk R., *Cmentarz Janowski we Lwowie: polskie dziedzictwo narodowe*, t. 2, Zapol, Szczecin 2017.
- Rąkowski G., *Ukraińskie Karpaty i Podkarpacie: Część zachodnia*. Przewodnik. Wydawnictwo Rewasz, Pruszków 2013.
- Sulomierski F., Walewski W. (red.), *Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich*, Warszawa 1884.
- Szematyzm Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkim Księstwem Krakowskim na rok 1914*, Nakładem Prezydium C.K. Namiestnictwa, Lwów 1914.
- Turchenyak Y., *Zberegiti i primnozhati. Informacijij byuleten*, Ekos-Zhidachiv: Gromads'ka organizaciya «EKO-Dovkillya», nr 7.
- Wiadomości Krajowe Ze Lwowa. Trzeci spis darów dla dotkniętych nową powodzią włościan*, „Gazeta Lwowska”, 2 sierpnia 1845, nr 90, s. 1.
- Zacharczycyna P., *Perszi pozemelni kadastry Galycyzyny. Pokażczyk naselonych punktiw*, Naukowa Dumka, Kyjiw 1965.
- Źródła internetowe / Internet sources**
- Deininger, Julius (1852-1924), Architekt*, https://www.biographien.ac.at/oebl/oebl_D/Deininger_Julius_1852_1924.xml [dostęp: 12.01.2021].

Konstanty Wygowski, <https://sr.rodovid.org/wk/%D0%9F%D0%BE%D1%81%D0%B5%D0%B1%D0%BD%D0%BE:ChartInventory/219114> [dostęp: 14.01.2021].

Iwan Wygowski: *tajemnicza zapowitu*, <http://na-skryzhalyah.blogspot.com/2020/05/blog-post.html>, [dostęp: 14.01.2021].

Łowczyce, Pałac hrabiów Hołuhowskich, <https://audiovis.nac.gov.pl/obraz/110414/>, [dostęp: 14.01.2021].

Parlament Österreich Republik. Franz Adlgasser. Kurzbiografie Starzeński, Henryk Graf – Parlamentarier 1848-1918, [https://](https://www.parlament.gv.at/WWER/PARL/J1848/Starzenski_1.shtml)

www.parlament.gv.at/WWER/PARL/J1848/Starzenski_1.shtml [dostęp: 16.01.2021].

Pusłowski Z., *Szlachta Galicji w XIX w. Spis alfabetyczny szlachty polskiej w Galicji*, Rękopis, Biblioteka Jagiellońska, BJ Rkp. Przyb. 744/99, 1884-1913, <https://www.jbc.bj.uj.edu.pl/dlibra/publication/213194/edition/201881> [dostęp: 14.01.2021].

Starzeński, Henryk Graf, https://www.parlament.gv.at/WWER/PARL/J1848/Starzenski_1.shtml [dostęp: 12.01.2021].